ARH Diss. B-25487

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
N S V L I I D U A J A L O O K A T E E D E R

L E M B I T H E N K

L I H U L A R A J O O N I "O K T O O B R I"
K O L H O O S I A R E N G A A S T A I L
1 9 5 1 - 1 9 6 0

D i p l o m i t ö ö

invent. nr. 1618
NSVL ajaloo kat.

Juhendaja: M. L õ h m u s

Lubatud kaitsmisele.
8.V.61. - M. Lõhmus.

T a r t u
1 9 6 1

S I S S E J U H A T U S

Põllumajanduse kollektiviseerimise tulemusena muutus põhjalikult Eesti NSV küla ilme. Endiste üksikmajapidamiste asemele loodi suured sotsialistlikud kollektiivmajapidamised, millised on suutelised tootma, kasutades tänapäeva tehnika ja teaduse saavutusi, meie riigile vajalikul hulgal põllumajandussaadusi ja millised on suutelised kergendama talupoegade rasket füüsilist tööd ja kindlustama neile jõuka elu.

Käesoleva töö "Lihula rajooni "Oktoobri" kolhoosi areng aastail 1951-1960" eesmärgiks seadis autor ühe konkreetse kolhoosi materjalide põhjal uurida kolhoosikorra arengut Eesti NSV külas, õppida tundma raskusi, millistega tuli võidelda kolhoosielu algperioodil, edasi peatuda neil tähtsail sammudel, mida Eestimaa Kommunistlik Partei ja ENSV valitsus võtsid ette kolhooside organisatsioonilisеks ja majanduslikuks kindlustamiseks ja kuidas neid ellu rakendati.

Autor seadis oma ülesandeks "Oktoobri" kolhoosi arengut analüüsides selgitada välja ka neid kitsaskohti, mis pidurdasid kolhoosi jõudmist eesrindlike majandite tasemele ja abistada sellega kolhoosi juhatust nende kõrvaldamisel.

Töös käsitletav kolhoos asub Eesti NSV Lihula rajoonis Varbla külanõukogus. Kolhoos on oma toodangu näitajate poolest rajoonis keskmisel tasemel, kuid areng on toimunud pideva tõusu suunas. Kolhoosi on juhtinud tema loomisest kuni käesoleva ajani üks ja sama esimees. Oma maade suuruselt on kolhoos üks väiksemaid rajoonis. 1.jaanuari 1961.a. seisuga kuulus talle 2422,1 ha maad, sellest künnimaad 463,34 ha. Ka kolhoosi pinnas on üldiselt väheviljakas, kuna ta asub rannaäärsel alal. Kolhoosi kuulus 1.jaanuaril 1961.aastal 87 peret 177 liikmega.

Töö on üles ehitatud järgmiselt: I peatükk - kolhoosi loomisest kuni 1953.a. lõpuni; II peatükk - kolhoosi areng 1954-1958.a.; III peatükk - kolhoos 1959-1960.a. Selline ülesehitus on tingitud töö eesmärgist, vaadelda kolhoosi arengut seoses partei ja valitsuse otsustega, millised omasid murrangulise tähtsuse kogu Nõukogude Liidu põllumajanduse arenemisele. Töös on kõik rahalised väärtused toodud vanas hindade mastaabis.

Töö esimeses peatükis ""Oktoobri" kolhoosi loomine ja areng 1951-1953" leiab käsitlust lühidalt leninlik põllumajanduse kollektiviseerimisteooria ja põllumajanduse kollektiviseerimise eelduste loomine ning kollektiviseerimise läbiviimine Eesti NSV-s ja kolhooside majanduslik ning organisatsiooniline kindlustamine. Kuna vaadeldav kolhoos tekkis teistest hiljem, 1951.aastal kahe väikese kolhoosi liitmise tulemusena, siis ka töös ei leia kajastamist esialgne kolhooside loomise protsess Lääne

maakonna Varbla vallas. Valgustamist leiab ka kolhooside ühendamise probleem.

Kolhoosi arengut käsitletakse 1951.aasta algusest kuni 1953.aasta lõpuni, kuna NLKP KK 1953.aasta septembripleenumi otsuste ellurakendamine algas põhiliselt 1954. aastal. Analüüsides kolhoosi tegevust peatutakse tootmisküsimustel, töödistsipliinil, tööjõulise elanikkonna liikumisel ja tööde organiseerimisel ning mehhaniseerimisel, kuna need küsimused seisid kolhoosis sel perioodil väga teravalt päevakorras.

II peatükk ""Oktoobri" kolhoosi areng 1954-1958.a." algab NLKP KK pleenumite (1953-1958) tähtsamate põllumajandust puudutavate otsuste äratoomisega, samuti olukorra selgitamisega, mis põhjustas vajaduse pöörata põllumajandusele erilist tähelepanu. Edasi vaadeldakse, kuidas toimus nende otsuste rakendamise käigus kolhoosi edasine areng kuni 1959.aastani. Tähtsa koha selles peatükis omab põllumajanduse mehhaniseerimise edasine areng seoses masinate müümisega kolhoosidele. Käsitlemist leiab ka kolhoosi juhatuse tegevus kolhoosielu organiseerijana.

III peatükis ""Oktoobri" kolhoosi saavutused seitseaastaku esimestel aastatel 1959-1960" leiab aset kolhoosi seitseaasta plaani täitmise analüüs 1959. ja 1960.aastal. Selles peatükis peatutakse ka pikemalt tööjõu ja kaadrite probleemil kolhoosis ja vigadel, mida kolhoosi juhatus on teinud majandi elu juhtimisel. Peatükk lõpeb 1961.a. NLKP KK jaanuaripleenumi otsuste käsitlemisega ja kolhoosi edasise arengu perspektiivi püstitamisega nende otsuste valguses.

"Oktoobri" kolhoosi kohta varem teaduslikku tööd kirjutatud ei ole. Töö kirjutamisel olid autoril kasutada järgmised dokumentaalsed allikmaterjalid:

1. EKP Lihula Rajoonikomitee Büroo istungite protokollid, mis asuvad Eestimaa Kommunistliku Partei Parteiajaloo Instituudi Parteiarhiivis Tallinnas.
2. Lihula Rajooni TSN TK istungite otsused, mis asuvad Lihula rajooni TSN TK arhiivis Lihulas.
3. Varbla küla TSN istungjärkude otsused, mis asuvad Varbla küla TSN TK arhiivis Varblas.
4. Lihula rajooni ajalehe "Koit" materjalid, mis asuvad Lihula Rajooni Raamatukogus.
5. "Oktoobri" kolhoosi arhiiv, Lihula rajoonis Varbla k/n.

Peale selle kasutas autor andmeid Lihula Rajooni Põllumajanduse inspektsioonilt, Lihula Rajooni Statistikainspektuurilt, Varbla hoiukassast, Varbla kauplusest ja Lihula Rajooni Autoinspektsioonilt.

Kasutamist leidsid ka andmed suulistest vestlustest kolhoosi esimehe sm.Ilvesega, kolhoosi raamatupidaja sm. Õismaaga, Lihula Rajooni TK esimehe sm. Vainoga, Lihula Rajooni Komsomolikomitee sekretäri sm. Selgaliga ja Lihula Rajooni Põllumajanduse Inspektsiooni peazootehniku sm. Lieringuga. Allikmaterjalid võimaldasid põhjalikumalt valgustada kolhoosi majanduslikku tegevust, kuna kolhoosi juhatuse tegevuse kohta majandi juhtijana ja tööde organiseerijana oli materjali vähe. Samuti valgustasid allikmaterjalid ka nõrgalt kolhoosnike ideoloogilist kasvamist.

"Oktoobri" kolhoosi näite kaudu püüab autor valgustada partei ja valitsuse juhtivat osa ja abi kolhoosikorra kindlustamisel ja edasiarendamisel ja perspektiive, millised avas kolhoosikord Eesti NSV põllumajandusele.

I PEATÜKK

"OKTOOBRI" KOLHOOSI LOOMINE JA ARENG 1951-1953

1. Kolhoosikorra võit Eesti NSV-s.

Küla sotsialistlikele rööbastele suunamine on võimalik ainult suurte kollektiivmajapidamiste kaudu, millistes on võimalik rakendada kaasaegset agrotehnikat ja teaduse saavutusi.

Ainult kollektiivsed suurmajapidamised suudavad rahuldada sotsialistliku riigi pidevalt kasvavaid vajadusi põllumajandussaaduste järgi ja kindlustada kommunistliku ühiskonna materiaalse baasi loomise.

Põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine võimaldab põllumajandust ühendada tööstusega, allutada põllumajandus sotsialistliku tööstuse juhtimisele, kindlustada põllumajanduse edasiarendamise kindel plaanipärasus ja likvideerida lõplikult võimalus kapitalistlike elementide taastekkimiseks ja arenemiseks külas. Põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine võimaldab tõsta talurahva majanduslikku ja kultuurilist taset ja võimaldab kaotada tööliste ja talupoegade klassi põhilised erinevused.

Küla sotsialistlikuks ümberkujundamiseks oli vaja leida selline tee, mis oleks vastuvõetav nii sotsialistlikule riigile kui ka talurahvale. Sellise tee andis V.I.Lenin oma kooperatsiooniplaanis. Lenin lähtus sellest, et kooperatsioon on talupoegadele kõige arusaadavam ja kasulikum vorm, mis võimaldab ümber kujundada väikekaubatootmist sotsialistlikel alustel ja mis võimaldab organiseerida sotsialistlikku tootmist põllumajanduses.

Kooperatsioon on rajatud sinna koondunud talupoegade huvide arvestamisele, ta loob vahepealsed teed üleminekuks väikekaubamajanduslikelt suhetelt sotsialistlikele suhetele põllumajanduses. Talurahva kaasatõmbamine sotsialistlikule ülesehitustööle põllumajanduses toimub sel teel, et esialgu kasutatakse kõige lihtsamaid kooperatsiooni vorme, turustus-varustus kooperatsioone, ja alles hiljem järk-järgult minnakse üle tootmiskooperatsioonile - kolhoosile.

Lenin kirjutas "Tõepoolest, riigivõim kõigi suurte tootmisvahendite suhtes, riigivõim proletariaadi käes selle proletariaadi liit paljude miljonite väike- ja pisitalupoegadega, kindlustada selle proletariaadi juhtiv osa talurahva suhtes jne. ... kas see ei ole kõik, mida on vaja selleks, et kooperatsioonist, ainuüksi kooperatsioonist, mida me varem halvustasime kui sahkerdamist ja mida meil teatavast küljest on õigus halvustada nüüd uue majanduspoliitika ajalgi, kas see ei ole kõik, mida vajame täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks? See pole veel sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine, kuid

see on kõik, mis vajalik ja küllaldane selleks ülesehituseks".[1]

Kooperatsiooniplaanist tuleneb ka nõue, et kollektivismi aluseid juurutatakse põllumajandusse järk-järgult ja rangelt vabatahtlikkuse printsiibil, kuna vastasel korral võib saada kahjustatud töölisklassi ja talurahva liit. Koopereerimise vahepealsete astmete kasutamine, materiaalse huvitatuse printsiibist kinnipidamine ongi talupoegade vabatahtliku ülemineku teeks sotsialistlikule tootmisvormile.

Vabatahtlikkuse printsiip koopereerimisel ei tähenda aga seda, et talupojad astuvad sotsialismiteele stiihiliselt. Väikekaubatootlik talumajapidamine, mis on oma olemuselt kapitalistlik, võib stiihiliselt areneda ainult kapitalismi suunas. Küla sotsialistlikele rööbastele juhtimisel on organiseeriv osa sotsialistlikul riigil, kes võtab tarvitusele abinõud, mis valmistavad ette ja tagavad talupoegade vabatahtliku ülemineku kollektiivsele tootmisele. Nendest abinõudest on tähtsamad kollektiivseks tootmiseks vajaliku materiaalse ja tehnilise baasi loomine ja kapitalistlike elementide arenguvõimaluste piiramine.

Põllumajanduse kollektiviseerimine Eesti NSV-s toimus neljandal viisaastakul vastavalt leninlikule kooperatsiooniplaanile ja teiste vennasvabariikide kogemustele. Eestimaa Kommunistlikul Parteil ja Eesti NSV valitsu-

---

[1] V.I.Lenin "Kooperatsioonist". Teosed, 33.kd., lk.428, Tallinn 1955.

sel oli võimalik agraarküsimuse lahendamisel ja põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel tugineda marksismi-leninismi klassikute poolt väljatöötatud ja Nõukogude Liidus tegelikkuse poolt kontrollitud printsiipidele.

Kohe peale nõukogude võimu taastamist 1940.a. juulis, võttis Eesti Riigivolikogu vastu maaseaduse, mille järgi maa kuulutati üldrahvalikuks omandiks ja anti nendele kasutada, kes teda harisid oma tööga. Suurmaaomanikelt äravõetud üleliigsest maast (üle 30 ha), samuti kirikutelt, kloostritelt ja kodanlikelt organisatsioonidelt äravõetud maast moodustati riiklik maafond. Sellest fondist said 53 000 sulast, kehvikut ja osa keskmikke üle 550 000 ha maad, loodi 26 500 uut talumajapidamist.[1]

Need nõukogude võimu sammud aitasid kindlustada Eestis töölisklassi ja talupoegade liitu ja panid aluse põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks.

1941.a. veebruaris toimunud Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei IV kongress rõhutas, et põllumajanduse kollektiviseerimise ettevalmistamiseks on vaja külas igati laiendada lihtsamaid kooperatsioonivorme, s.o. piimaühistuid, masinaühistuid jne., millised olid loodud Eestis juba kodanlikul perioodil. Seega märkis kongress juba ära suuna Eesti NSV põllumajanduse sotsialistlikule ümberkorraldamisele. Aastail 1940-1941 loodi ka Eestis esimesed kolhoosid. Samuti loodi 25 masin-traktorjaama ja

---

[1] Eesti NSV ajalugu, lk. 528. Tallinn 1957.

üle 250 hobulaenutuspunkti,[1] millised esmajärjekorras aitasid uusmaasaajaid.

Esimesed sammud Eesti NSV põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks katkestas Saksa okupatsioon 1941-1944.aastani. Maareform tühistati, maa, mille sulased ja kehvikud olid saanud nõukogude võimult, võeti neilt ära ja anti tagasi endistele omanikele. Uusmaasaajad langesid julma terrori alla. Okupatsioon andis Eesti NSV põllumajandusele raske hoobi. Fašistid röövisid 332 000 veist ja vasikat, 110 000 siga ja 78 000 lammast.[2]

1944.a. peale Eesti NSV vabastamist Nõukogude Armee poolt, taastati otsekohe 1940-1941.a. loodud agraarkord. 17.sept. 1944.a. võeti Eesti NSV Ülemnõukogu poolt vastu seadus "Saksa okupantide poolt äravõetud maade tagasiandmisest Eesti NSV talupoegadele". Selle seadusega mitte ainult ei taastatud 1940-41.aastal läbiviidud maakorraldust, vaid anti veelgi tugevam hoop kulaklikele elementidele ja eriti fašistide käsilastele. Maakasutuse maksimaalseks suuruseks määrati 20-30 ha, fašistide käsilastel aga 5-7 ha.

Agraarreformi taastamisel peale saksa okupatsiooni Eesti NSV-s lähtusid kommunistlik partei ja nõukogude valitsus objektiivsest vajadusest säilitada Eesti NSV külas veel mõneks ajaks individuaalne väike- ja kesktalumaja-

---

[1] Eesti NSV ajalugu, lk.529. Tallinn 1957.

[2] Sealsamas, lk.543.

pidamine. Samal ajal taastati uuesti masin-traktorijaamad, hobulaenutuspunktid ja sovhoosid, millede näol tekkis külas riiklik tootmissektor, mis oli aluseks küla sotsialistlikule ümberkujundamisele.

1947.aastast alates võis hakata Eesti NSV-s ettevalmistusi tegema põllumajanduse massiliseks kollektiviseerimiseks. Selleks oli kõigepealt vaja, et talupoeg veenduks oma kogemuste varal kollektiivse suurmajapidamise materiaalsetes eelistes, sest ainult siis oli ta nõus astuma kolhoosi. Eestimaa Kommunistlik Partei ja Eesti NSV valitsus võtsid tarvitusele rea abinõusid talupoegade veenmiseks kollektiivmajapidamise paremustes. Tähtsamad neist olid 1) riikliku tootmissektori arendamine külas masin-traktorijaamade ja sovhooside näol, 2) põllumajanduslike kooperatsiooni lihtsamate vormide võrgu laiendamine ja 3) kulakluse piiramine.

Nimetatud sammude tulemusena hakkasid kollektiivmajapidamiste loomise ideed Eesti talupoegade hulgas kiiresti levima ja juba 1947.a. teisel poolel organiseeriti Eesti NSV-s esimesed kolhoosid. Need olid: Viktor Kingissepa nimeline Saaremaal Valjala vallas; "Side" Tartumaal Kavastu vallas; "Võit" Võrumaal Põlva vallas; "Oktoobri Võit" Valgamaal Kuigatsi vallas ja "Ranna" Läänemaal Lihula vallas.[1] 1948.a. kevadel laienes talupoegade liikumine kollektiivmajapidamiste loomisel veelgi ja nii viisid

---

[1] V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused", lk.76. Tallinn 1959.

1948.a. kevadkülvi läbi juba 59 kolhoosi.[1]

Esimesed kolhoosid olid kogu Eesti talupoegade pideva tähelepanu keskpunktiks. Nende edusammudest oma majanduse arendamisel olenes väga palju. Nad pidid tõestama praktikas Eesti talupojale, et kolhoosikord põllumajanduses on ainuõige tee Eesti külale majandusliku ja kultuurilise õitsengu saavutamiseks. Seepärast tegid partei ja nõukogude organid ära suure töö esimeste kolhooside majanduslikul, organisatsioonilisel ja poliitilisel kindlustamisel. Esimeste kolhooside majandusliku ja organisatsioonilise korralduse aluseks võeti põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri, milline oli end õigustanud vanemais vennasvabariikides. Kolhoosidele anti majanduslikku- ja finantsabi. Masin-traktorijaamad harisid esmajoones noorte kolhooside maid.

Kaasaegse tehnika ja teaduse saavutustele rajatud kollektiivsed suurmajapidamise eelised ilmnesid varsti. Juba 1948.a. sügisel kogusid kolhoosid 20-25 % võrra suurema saagi kui üksikmajapidamised.

Esimeste kolhooside majanduslikud edusammud Eesti NSV-s agiteerisid ise endi kasuks. Talupojad tutvusid esimeste kolhooside majandusliku- ja organisatsioonilise korraldusega igast küljest, võrdlesid oma töötulemusi kollektiivse töö tulemustega ja enamik väike- ja keskta-lupoegi veendusid, et kolhoosikord kindlustab neile parema ja jõukama elu kui töö üksikmajapidamises.

---

[1] V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, lk.59. Tallinn 1959.

1948.a. ei muutunud kolhooside loomine siiski veel massiliseks. 1948.a. novembris oli ühinenud kolhoosidesse 5100 talumajapidamist ehk 3,6 % talumajandite üldarvust.[1] Eesti NSV rahvamajanduse arendamise käigus peale sõda ilmnes üha selgemalt põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise vajalikkus. 1948.a. detsembris toimunud Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei V kongress märkis ära põllumajanduse tõsise mahajäämuse sotsialistlikust tööstusest. Kongress märkis, et külvipindade laiendamine ja loomakasvatuse arengutempo jäävad pidevalt maha plaanis ettenähtust. Mahajäämuse põhjus peitus selles, et Eesti külas olid valitseval kohal veel kodanlik-individualistlikud tootmissuhted, millistes tingimustes oli võimalik küll põllumajanduse taastamine pärast sõda, kuid puudus võimalus kiireks ja järsuks toodangu hulga suurendamiseks, kuna tehnika maksimaalne rakendamine neis tingimustes oli võimatu. Samuti oli väga raske juurutada tootmisse agro- ja zootehnika saavutusi. Puudus võimalus ka laiaulatuslikuks maaparandustööks ja uute maamassiivide ülesharimiseks. Majandusseadus, mille järgi tootmissuhted peavad vastama tootlike jõudude iseloomule, nõudis objektiivse paratamatusega põhjalikku murrangut tootmissuhetes põllumajanduses. V kongress märkiski, et partei ja nõukogude organite peaülesandeks tuleb lugeda vabariigi põllumajanduse sotsialistlikku ümberkujundamist.[2]

---

1 V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused", lk.80. Tallinn 1959.

2 Eesti NSV ajalugu, lk.569. Tallinn 1957.

Kommunistliku partei ja nõukogude valitsuse juhtimisel algas 1949.a. kevadel massiline põllumajanduse kollektiviseerimine. 1.jaanuariks 1950 oli kollektiviseeritud 80 % majandite üldarvust.[1] Koos massilise kollektiviseerimisega mindi 1949.a. ka kulakluse kui klassi likvideerimisele, et lõplikult kaotada Eesti külas igasugune ekspluateerimine. 1949.aasta oli murrangulisek aastaks Eesti küla ajaloos, ta viis Eesti talupoja lõplikult sotsialistliku arengu rööbastele.

Kolhoosikorra võit Eesti NSV külas tähistas sügavat revolutsioonilist pööret. Selle pöörde tulemusena likvideeriti külas vananenud kapitalistlikud tootmissuhted ja hakkasid arenema sotsialistlikud tootmissuhted. Selle pöördega viidi vastavusse tootlikud jõud ja tootmissuhted, mis avas tootlikele jõududele laiad arenguperspektiivid. Küla kollektiviseerimine lahendas 3 tähtsat sotsialistliku ülesehitustöö küsimust: 1) likvideeriti kõige arvukam ekspluataatorite klass - kulaklus; 2) sotsialismi teele asus kõige arvukam töötava rahva osa - talurahvas; 3) nõukogude võim sai võimsa sotsialistliku baasi põllumajanduses.

Tuginedes vennasvabariikide kogemustele ja abile viidi Eesti NSV-s põllumajanduse kollektiviseerimine läbi suhteliselt lühikeste tähtaegadega. Kollektiviseerimise ettevalmistav periood kestis 1944.a. sügisest kuni 1949.a. kevadeni. Massilise kollektiviseerimise periood kestis

---

[1] Eesti NSV ajalugu, lk.560. Tallinn 1957.

1949.a. kevadest kuni 1951.a. alguseni. Peale massilise kollektiviseerimise lõpuleviimist Eesti NSV-s seisis ülesanne selles, et kindlustada majanduslikult ja organisatsiooniliselt noored kolhoosid. Põhilisteks ülesanneteks sel perioodil olid kolhooside kindlustamine vajalike spetsialistide kaadritega, kes oleksid suutelised organiseerima kolhoositootmist, põllumajanduse mehhaniseerimise laiendamine ja sel teel tööviljakuse tõstmine, ajakohase agro- ja zootehnika rakendamine tootmisse ning maaparanduse teel uute maamassiivide kasutusele võtmine.

Töö eesmärgiks ongi "Oktoobri" kolhoosi tegevuse vaatlemine kolhooside majandusliku ja organisatsioonilise tegevuse kindlustamise perioodil.

2. "Oktoobri" kolhoosi loomine.

Nagu sissejuhatuses märgitud, asub "Oktoobri" kolhoos Lihula rajoonis. Et paremini mõista, millistes majanduslikgeograafilistes tingimustes toimus kolhoosi areng, toome mõningad andmed selle rajooni kohta.

Lihula rajoon asub Eesti NSV mandri läänеosas. Ligi pool rajooni piirist moodustas merepiir. Pinnas on üldiselt väheviljakas, eriti rannikualadel. Suhteliselt suured pindalad on rabade ja soode all. Rajoonis on sellised suured rabad, nagu Oidermaa (4500 ha), Lihula (2808 ha) jt. Sellest tingitult leidub ka 5,2 % Eesti NSV

turbavarudest Lihula rajoonis.[1] Metsavarud on rajoonis väikesed. Tööstus omab ainult kohaliku tähtsuse, ainult 0,4 % vabariigi tööstuse kogutoodangust langeb Lihula rajooni arvele.[2] Rajoon kuulub seega põllumajandusliku ilmega rajoonide hulka. 1959.a. kasutati rajooni üldpinnast 65.9 % põllumajanduslikult, kusjuures põllumajanduslikult kasutatavast maast oli põllu all 29,3 %, ülejäänud osa olid rohumaad.[3] Rajoonis on 22 põllumajanduslikku kolhoosi ja 2 sovhoosi, millised on spetsialiseerunud loomakasvastussaaduste tootmisele.

1949.a., Eesti NSV talupoegade massilise kollektiviseerimise perioodil, loodi ka Läänemaal Varbla vallas (praegu Lihula rajoon Varbla külanõukogu) teiste hulgas kolhoosid "Ühisjõud", mis hõlmas oma piiridesse Helmküla ja Allika küla talud ning "Oktoober", mille olid asutanud Paatsalu ja Tamba küla talupojad. Mõlemad kolhoosid olid väikesed, "Ühisjõudu" ühines 51 majapidamist, "Oktoobrisse" aga ainult 10 majapidamist.[4]

"Ühisjõu" kolhoosis oli põllumaad 306 ha ja "Oktoobri" kolhoosis 63,01 ha.[5] Selliste väikeste majapidamiste puhul ei saanud olla juttu ratsionaalsest materiaalsete-

---

1 Eesti NSV Andmetekogumik. Koostanud V.Tarmisto, lk.482. Tallinn 1959.

2 Sealsamas, lk.483.

3 Sealsamas, lk.483.

4 "Oktoobri" kolhoosi arhiiv, Lihula rajoon Varbla k/n. "Oktoobri" ja "Ühisjõu" kolhooside 1949.a. aastaaruanded.

5 Sealsamas.

ja inimressursside kasutamisest. "Ühisjõu" kolhoosi rahalised tulud olid 1949.aastal 71 403 rubla,[1] "Oktoobri" kolhoosi kohta puuduvad andmed, arvestades aga selle kolhoosi põllumaa väiksust, pidid ka tema tulud olema veelgi väiksemad. Sellise aastase sissetuleku korral ei ole kolhoos suuteline ehitama ühtegi ajakohast tootmishoonet, kuna eraldamised jagamatusse fondi oleks väikesed. Nii näiteks eraldati "Ühisjõu" kolhoosis 1949.a. kapitaalmahutusteks ainult 12 340 rubla,[2] võrdluseks võiks märkida, et 120 lehmale ajakohase karjalauda ehitamine maksaks umbes 350-400 tuhat rubla. Selliste väikeste kapitaalmahutuste summadega ei oleks võimalik kuidagi kindlustada kogu kolhoositoodangu pidevat tõusu, ei saaks soetada vajalikku uuemat põllumajanduslikku inventari ega oleks võimalik ka laiaulatuslik maaparandus.

Vabariigis oli vaja luua sellised elujõulised suurmajandid, kus oleks tagatud põllumajandusliku tehnika ratsionaalne kasutamine, kus oleks võimalik teaduslikult põhjendatud külvikordade sisseviimine ja kus kolhoosi rahalised sissetulekud kindlustaksid laiendatud taastootmise. Seda oli võimalik saavutada väikeste kolhooside suurteks, elujõulisteks majanditeks liitmise teel, milliste arenguperspektiivid olid avaramad. Neist seisukohtadest lähtudes anti 1950.a. partei ja valitsuse otsus väikeste kolhooside liitmise kohta.

---

1 "Oktoobri" kolhoosi arhiiv, Lihula rajoon Varbla k/n. "Oktoobri" ja "Ühisjõu" kolhooside 1949.a.aastaaruanded.

2 "Ühisjõu" kolhoosi 1949.a. aastaaruanne.

Kuna kolhooside "Ühisjõud" ja "Oktoober" piirid puutusid kokku, ning ühinemise korral oleks nad moodustanud enam-vähem ühtse majandusliku terviku, siis soovitas Varbla valla Täitevkomitee neil ühineda. Kolhoosi "Ühisjõud" liikmed, arutanud oma üldkoosolekul 3.dets. 1950.aastal ühinemise küsimust, leidsid, et partei ja valitsuse otsus väikeste kolhooside liitmise kohta on õige ja et ainult elujõuline suurmajand on suuteline kindlustama põllumajandussaaduste tootmise vajaliku tõusu ning sellest lähtudes otsustasid ühineda "Oktoobri" kolhoosiga.[1]

Sama küsimust arutati ka "Oktoobri" kolhoosi liikmete üldkoosolekul 7.detsembril 1950.a. Koosolek otsustas liitumise "Ühisjõu" kolhoosiga edasi lükata kuni 1.jaanuarini 1951, põhjendades otsust sellega, et siis saab kolhoos veel ära jagada 1950.aasta tulud.[2] Asja tuum ei peitunud aga siiski selles, vaid kolhoosnikud puuduliku selgitustöö tagajärjel ei olnud veel aru saanud liitumise vajalikkusest ja sellest materiaalsest kasust, mida liitumine endaga kaasa toob. Kuna kolhoos oli äärmiselt väikene, oli inimestel arvamus, et väikeses kollektiivis, kus inimesed üksteist hästi tunnevad, on parem ühiselt töötada. Sealjuures ei vaadatud muidugi edasi, ei arvestatud, kas selline väikene majapidamine on ka suuteline teostama

---

[1] "Ühisjõu" üldkoosoleku protokoll nr.30, 3.dets. 1950.a.

[2] "Oktoobri" üldkoosoleku protokoll nr.20, 7.dets.1950.a.

vajalikku mehhaniseerimist ja kergendama oma liikmete rasket füüsilist tööd. Ei arvestatud ka seda, et väikeste sissetulekute puhul puudub perspektiiv ka kolhoosnike endi elujärje parandamiseks. Alles pärast seda, kui 25. dets. 1950.a. kolhoosi üldkoosolekul Lihula rajooni TSN TK aseesimees sm. Egipti ja Lihula Rajooni TK Põllumajandusosakonna juhataja sm.Plaas selgitasid põhjalikult kolhoosnikele ühinemise vajadust ja avasid neile suure ühismajandi tulevikuperspektiivid, olid ka "Oktoobri" kolhoosi liikmed ühinemise poolt.[1]

Mõlema kolhoosi liikmete ühine üldkoosolek toimus 1951.a. jaanuari algul, kus otsustati ühinenud kolhoosi nimeks panna "Oktoober" ja kus valiti uue kolhoosi esimeheks sm.Ilves, August, kes varem oli olnud "Oktoobri" kolhoosi esimeheks. Ühinenud kolhoosi kuulus 1.jaan. 1951.a. seisuga 89 kolhoosiperet 231 liikmega, neist töövõimulisi 103 liiget. Põllumaad kuulus kolhoosile 499 ha.[2] Samal 1951.aastal olid vabariigi kolhooside keskmised näitajad järgmised: põllumaad ühe kolhoosi kohta 717 ha, kolhoosiperede arv ühe kolhoosi kohta 116.[3]

Toodud andmetest näeme, et "Oktoobri" kolhoos ka peale kahe kolhoosi liitumist oli väiksem vabariigi keskmistest kolhoosidest. Kuid siiski kindlustas liitumine kol-

---

1 "Oktoobri" kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.22, 25.dets. 1950.a.

2 Kolhoosi 1951.a. aastaaruanne.

3 V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ja selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused", lk.98. Tallinn 1959.

hoosile avaramad arenguperspektiivid. Juba 1951.a. oli kolhoosi rahaline tulu 138 228 rubla ja eraldati kapitaalmahutusteks 68 297 rubla,[1] tööjõulise elanikkonna arv suurenes, mis võimaldas paremini viia läbi tööjõu jaotust üksikute tootmisharude vahel. Tugevnes kolhoosi juhtiv kaader, kuna esimeheks valiti endise "Oktoobri" kolhoosi esimees, kes oli juba enne kolhooside ühendamist näidanud end parema organisaatorina kui "Ühisjõu" kolhoosi esimees.

3. Kolhoosi majanduslik areng.

Kolhoosi majandusliku tegevuse aluseks alates 1951.a. oli viienda viisaasta plaani põhiülesanne põllumajanduse alal, mis nägi ette kõigi põllukultuuride viljakuse tõstmise ja ühisloomade arvu edasise suurendamise ning nende produktiivsuse tõstmise.[2]

Alustades kolhoosi majandusliku arengu vaatlemist, tuleb kohe märkida, et kolhoosi majanduse põhisuunaks oli loomakasvatus. Taimekasvatusel oli aga täita väga tähtis ülesanne selleks, et loomakasvatus saaks pidevalt areneda, ta pidi kindlustama loomakasvatust vajaliku söödabaasiga.

---

[1] Kolhoosi 1951.a. aastaaruanne.

[2] "Eesti Bolševik". EK(b) Partei KK ühiskondlik poliitiline ajakiri, nr.8 1952, lk.6.

Loomakasvatuse osatähtsust kolhoosis selgitavad järgmised arvud: kui võtame 1951.a. kolhoosi üldtulu, mis moodustas 138 228 rubla, siis loomakasvatusest saadud tulud moodustasid sellest 110 283 rubla ehk ligi 90 %.[1] Juhtivateks harudeks loomakasvatuses kujunesid veise- ja seakasvatus, kust laekusid kolhoosi peamised rahalised tulud.

Veisekasvatuse olukorra vaatlemiseks kolhoosis aastail 1951-1953 koostame järgmise tabeli

T a b e l 1.[2]

Veiste ja lehmade arv ja lehmade produktiivsus 1951-1953

	1951	1952	1953
Veiste arv 1.jaanuariks	208	275	300
Lehmade arv 1.jaanuariks	113	110	105
Piimatoodang ühe lehma kohta (kg)	andmed puuduvad	1102	1193

Tabel 1. toodud andmed näitavad, et veisekasvatus kolhoosis esimestel aastatel vajalikul tasemel ei olnud. Kuigi veiste üldarv tõusis, siis lehmade arvus ilmnes tagasiminek. Ebanormaalseks kujunes veiste ja lehmade arvuline vahekord. 1953.a. moodustas lehmade arv veiste üldarvust veidi rohkem kui ühe kolmandiku. Ei olnud selge, kas kolhoosil oli eesmärk kasvatada piimakarja või kasva-

[1] Kolhoosi 1951.a. aastaaruanne.

[2] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

tada veiseid selleks, et neid realiseerida lihaloomadena.

Viga seisis siin planeerimise korras. Ülevaltpoolt antud loomakasvatusplaanis nähti ette veiste üldarvu plaan, mille kolhoos oli kohustatud täitma. Selleks, et saada plaanis ettenähtud "peade" arvu, kasvatas kolhoos suurel hulgal vasikaid ja mullikaid ja nagu märkis esimees sm.Ilves, osteti neid väljaspoolt kolhoosi juurdegi. On selge, et lehmade arvu suurendamise teel ei oleks jõudnud kolhoos täita loomakasvatusplaani. Tuleb samuti märkida, et ka söödabaas ei oleks võimaldanud sellist veiste arvu söödaga kindlustada, seepärast tuli kasvatada suuremal hulgal vasikaid ja mullikaid, kes tarvitasid vähem sööta. Kuna põldheina osatähtsus neil aastail kolhoosi külvipinnas oli väike, silokultuure veel ei kasvatatud ning silo ei valmistatud, tuli põhimine sööt varuda looduslikelt heinamaadelt, mis aga ebasoodsate ilmastikuolude tõttu 1952. ja 1953.aastal oli raske. Seepärast oli ka sööta veisefarmile vähevõitu. Söödabaasi nõrkus avaldas mõju ka lehmade produktiivsusele. 1953.a. lüpsti keskmiselt ühe lehma kohta 1193 kg piima, mis oli madalam sama aasta rajooni keskmisest toodangust, milleks oli 1314 kg[1] (vabariigis 2097 kg[2]).

Nägime, et veisekasvatus kolhoosis ei saanud vaadeldaval perioodil veel õiget hoogu sisse, ega kujunenud ka välja veel kindlat tõususuunda. Ei ole õige väita, et põh-

---

[1] Lihula Rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

[2] Eesti NSV Rahvamajandus (statistiline kogumik), lk.104. Tallinn 1957

jused oleksid olnud ainult ebaõiges planeerimises. Kindlasti avaldas negatiivset mõju ka kolhoosi juhatuse ja tema esimehe vähene kogemus suurmajandi tootmise juhtimisel ja organiseerimisel.

Huvitav on veel jälgida piima realiseerimist kolhoosis 1953.aastal. Piima toodeti üldse 122 924 kg, sellest müüdi riigile müügikohustuse katteks 94 319 kg, anti masin-traktorijaamale naturaaltasuna 940 kg, realiseeriti kolhoositurul 1919 kg, kulutati ühistoitlustamiseks 1820 kg, kasutati tootmisvajadusteks 22 815 kg.[1] Suurema osa toodetud piimast kolhoos müüs riigile müügikohustuse katteks, kui aga arvestada, et selle piima eest maksti ainult 29 kopikat kg-st, siis ei ergutanud selline olukord kolhoosi suurendama lehmade arvu ja hoolitsema nende produktiivsuse pideva tõusu eest.

Neil aastail ei olnud kolhoosis olemas veel vajalikke tootmishooneid veisekasvatuse jaoks. Loomade grupid asusid laiali endistes talulautades, mis tingis gruppide väiksuse ja suurendas ülemääraselt tööjõukulu. Nii oli kolhoosis 1953.aastal 105 lehma kohta 10 lüpsjat-karjatalitajat, seega keskmiselt 10 lehma ühe lüpsja-karjatalitaja kohta. Selline olukord oli arusaadav, kui arvestada asjaolu, et lautades, kuhu lehmade grupid olid paigutatud, polnud läbi viidud mitte mingisugust mehhaniseerimist.

Teine tähtis loomakasvatusharu kolhoosis oli seakasvatus. Seakasvatuse, samuti nagu veisekasvatuse alalgi

---

[1] Kolhoosi 1953.a. aastaaruanne.

olid eesti talupoegadel olemas pikaajalised kogemused. Seakasvatust võib lugeda üheks efektiivsemaks majandusharuks põllumajanduses, mis väga kiiresti võib suurendada majapidamise sissetulekuid, kuna sigade juurdekasv on väga kiire. Seakasvatuse olukorra kohta kolhoosis vaadeldaval perioodil saame ülevaate realiseeritud sigade arvust ja saadud tulust

T a b e l 2[1]

Realiseeritud sigade arv ja rahaline tulu seakasvatusest aastail 1951-1953

	1951	1952	1953
Realiseeritud sigu (tk)	71	103	111
Tulu seakasvatusest (rbl.)	44752	56236	63265

Kuigi realiseeritud sigade arv tõusis ja sellega koos ka sissetulek, oli realiseeritud sigade arv siiski väga väikene suure majapidamise kohta. Kolhoosi juhatus oli ilmselt vähe tähelepanu pööranud seakasvatuse arendamisele, kui kiirele rahaliste sissetulekute suurendamise allikale. Kui vaatame kartuli külvipinna osa kogu kolhoosi külvipinnas, siis oli see 1953.a. ainult 8 %. Teatavasti oli aga kartul põhiline sigade sööt, seega ei hoolitsenud kolhoosi juhatus vajaliku söödabaasi loomise eest seakasvatuse arendamiseks. Kartuli kasvatamiseks aga suurematel

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

pindaladel ei olnud kolhoosil mingeid objektiivseid pidurdavaid põhjusi. Seakasvatuse mehhaniseerimiseks ei suutnud kolhoos aastail 1951-1953 midagi ära teha, mistõttu ühe talitaja kohta tuli keskmiselt ainult 20 siga, mis suurendas muidugi tööjõukulu ja muutis sealiha omahinna kalliks.

Kokkuvõttes tuleb himata seda, et juba kolhoosi algperioodil veise- ja seafarmile pandi kindel alus ja nende arendamine enam-vähem kindlustati, kuid teistes loomakasvatusharudes, nagu lamba- ja linnukasvatuses oli olukord halb. Kolhoosi kanafarmis oli 1.oktoobril 1953. aastal ainult 336 kana ja lambafarmis 64 lammast.[1] Kuigi lamba- ja kanafarm oli kolhoosis küll loodud, kuid lammaste ja kanade väikese arvu tõttu nende osa kolhoosi toodangus ja tuludes oli minimaalne. Kolhoosi juhatus ilmselt alahindas mitmekülgse majanduse loomist, arvates, et lamba- ja kanafarm ei tasu ennast ära. Samal aastal aga naabruses asuv J.V.Stalini-nimeline kolhoos, kus kanakasvatus oli hästi organiseeritud, sai sellest tulu 49 460 rubla.[2]

Taimekasvatuse ülesandeks kolhoosis viienda viisaastaku algul oli loomakasvatuse kindlustamine söödabaasiga sellises ulatuses, et söödabaas ei saaks loomakasvatuse arengu piduriks, kuna Eesti NSV tingimustes puudusid eel-

---

[1] Kolhoosi 1953.a. aastaaruanne.

[2] J.V.Stalini-nimelise kolhoosi 1953.a. aastaaruanne. J.V.Stalini-nimelise kolhoosi arhiiv, Lihula rajoonis Varbla k/n.

dused kaubalise teravilja tootmiseks. Kuivõrd taimekasvatus suutis täita temale pandud ülesannet, olenes esmajoones muidugi põllukultuuride saagikusest, mis omakorda sõltus õigest agrotehnikast ja väetiste kasutamisest.

Järgnevalt vaatlemegi tähtsamate põllukultuuride saake viisaastaku esimestel aastatel.

T a b e l 3[1]

Tähtsamate põllukultuuride saagid "Oktoobri" kolhoosis aastail 1951-1953

	1951		1952		1953	
	Plaan	Saak	Plaan	Saak	Plaan	Saak
Talinisu ts ha-lt	16	10,51	16	9,7	16,5	5,3
Talirukis ts ha-lt	15	5,89	16	7,04	16,5	7,22
Oder ts ha-lt	16	8,18	16	4,4	16	5,72
Kaer ts ha-lt	14,5	5,76	15	4	16,5	6,67
Segavili ts ha-lt	17	8,4	14,5	5,23	16,5	4,03
Kartul ts ha-lt	159	70,1	150	61,13	150	49,3
Põldhein ts ha-lt	20	23,2	21	27,5	32	21,3

Tabelis toodud arvud näitavad, et taimekasvatus kolhoosis esimestel aastatel ei saanud veel jalgu alla. Saagid olid äärmiselt madalad. Kui võtta arvesse, et planeeritud saagid, arvestades kolhoosi põllupinna kvaliteeti,

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

olid liiga kõrged, oleks pidanud keskmine hektarisaak teravilja osas olema ikkagi vähemalt 11 ts. Kolhoosi raamatupidaja sm. Õismaa, kes oli tuntud ka enne ühismajandi loomist eesrindliku põllumehena, märkis, et tema oma talus, kus pinnas oli vilets, sai keskmiselt igal aastal 10-11 ts teravilja hektarilt. Segavilja külvatakse hektarile keskmiselt 2 ts ja kui 1953.a. oli kolhoosis segavilja hektarisaak ainult 4,03 ts, siis sellest nähtub, et saak ei katnud tegelikult isegi tootmiskulusid. Kartuli saak peaks olema umbes 120 ts hektarilt, kuna selliseid saake said üksik talupojad varem pidevalt igal aastal, kuid tegelikult kujunes saak ka kartuli osas ligi poole väiksemaks võimalikust.

Selliste madalate saakide tõttu ei jätkunud sööta ja loomade arvu suurendamine oli pidurdatud.

Kuna oma põllud andsid vähe jõusööta, siis oli kolhoos sunnitud igal aastal tegema ülemääraseid kulutisi ostujõusöödale, mis suurendas tootmiskulusid ja vähendas kolhoosnike töötasu. Rahuldavad olid ainult põldheinasaagid, kuid selle kultuuri külvipind oli väike. 1952.a. niitis kolhoos üldse heina 800 ha, sellest põldheina 81 ha. 800-st hektarist tuli niita käsitsi 430 ha, kuna mätlik pinnas ei võimaldanud kasutada isegi hobuniidumasinaid.[1] Tööjõu vähesuse tõttu jäi alati suurem osa sellest heinast, mis oli vaja teha käsitsi, tegemata, mistõttu ka söödaks oli heina neil aastail vähe.

Millest olid tingitud niivõrd väikesed teravilja ja

---

[1] Kolhoosi 1952.a. aastaaruanne.

kartulisaagid? Ei saaks öelda, et see oleks olnud väetamise süü, kuna kolhoosi esimestel aastatel kasutati ka hulgaliselt veel orgaanilisi väetisi. Põhimine viga peitus siin selles, et ei jõutud saake õigeaegselt koristada, mille tagajärjel saagikaod olid suured. Kartuli osas oli aga peamiseks põhjuseks see, et ei teostatud õigeaegselt vaheltharimisi, mille tõttu kartulipõllud rohtusid, mis vähendas saaki ja tegi suureks ka kaod koristamisel, kuna umbrohu tõttu ei saadud vagusid enam korralikult lahti ajada.

Madalate saakide põhjuseks oli ka asjaolu, et kolhoosis ei peetud kinni eesrindlikust agrotehnikast. Külvid hilinesid, külvikorrad olid sisse viimata, sügiskünd jäi enamuses tegemata. Puudus ka põllumajanduse spetsialist. Lugedes selleaegseid kolhoosi üldkoosolekute protokolle, ei näe kuskil muret madalate saakide pärast koosolekutel. Ei ole kordagi arutatud abinõusid põllukultuuride saagikuse tõstmiseks.

Kui vaadelda taimekasvatusest saadavaid tulusid, siis olid need ka väga väikesed. Nii näiteks 1952.aastal moodustasid rahalised tulud taimekasvatusest 28 085 rubla ja 1953.a. 14 545 rubla.[1]

See on ka arusaadav, kuna rahaline tulu laekus põhiliselt normikohustuse katteks müüdud teraviljast, mille hind aga oli odav. Kaubaliseks otstarbeks kasvatas kolhoos ainult lina, kuid seda 2-3 ha suurustel pindaladel, mis-

---

[1] Kolhoosi 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

tõttu ka lina müügist laekusid väikesed summad. Ajavahemikul 1951-1953 taimekasvatuse osas kolhoos ei jõudnud sellisele tasemele, et see oleks kindlustanud loomakasvatusele vajalikud arengutingimused.

Seoses madalate saakidega taimekasvatuses peatume ka põllumajanduse mehhaniseerimisel, kuna mehhaniseerimise astmest sõltub põllutööde õigeaegne läbiviimine, millest omakorda olenesid saagid.

Masin-traktorijaamade peamisteks ülesanneteks uuel kolhooside majandusliku kindlustamise etapil olid:
1) tehnika koondamine ja kasutamine kolhoositootmises,
2) põllumajanduse spetsialistide koondamine masin-traktorijaamadesse ja sel teel kolhooside kindlustamine vajaliku agro- ja zootehnilise abiga.

Massilise kollektiviseerimise lõpuleviimisega ja masin-traktorijaamade tehnilise varustuse täienemisega kadus vajadus hobulaenutuspunktide järgi. Hobulaenutuspunktid, mis teenendasid peamiselt uusmaasaajaid ja väiketalumajapidamisi, kaotasid koos kollektiviseerimisega oma teenendamisobjektid, seepärast 1950.aastal hobulaenutuspunktid likvideeriti.

Lihula rajoonis oli kaks masin-traktorijaama: Lihula ja Tarva, neist Lihula MTJ teenendas "Oktoobri" kolhoosi. Kuna traktorijaama masinapark oli esialgu väike, siis teenendas kolhoosi aastail 1951-1953 ainult üks traktor koos vastava haakeinventariga. Kolhoosi ja MTJ vahelisi suhteid reguleeris nende vahel sõlmitud leping, kus nähti ette tööde maht, mille traktorijaam pidi teostama aasta

jooksul. MTJ poolt kolhoosile antud abist põllumajanduslike tööde mehhaniseerimisel näeme järgmises tabelis.

T a b e l 4[1]

MTJ poolt teostatud põhilised tööd "Oktoobri" kolhoosis aastail 1951-1953

	1951	1952	1953
Üldse küntud ha	436	427	441
Sellest MTJ poolt ha	130	129	128
Üldse külvatud ha	272	284	202
Sellest MTJ poolt ha	18	26	56
Teravilja koristatud kombainiga ha	ei ole	ei ole	69,96

Tabelist näeme, et neil aastail teostati mehhaniseeritult kündi ligikaudu 1/3 ulatuses kogu künnist. Mehhaniseeritult külvatud põllupind tõusis küll iga aastaga, kuid ulatus siiski 1953.a. ainult 27 %-ni kogu külvipinnast. Näeme, et 1953.a. oli MTJ-l võimalus suunata kolhoosi viljakoristustöödele ka kombaini. Traktorijaama masinapargi suurenedes suurenes ka tema abi kolhoosile põllumajanduslike tööde mehhaniseerimisel. Nii näeme, et 1953.a. pandi kolhoosis MTJ poolt mehhaniseeritult maha 12 ha kartulit.

Masin-traktorijaama abi kolhoosile põhiliste põllumajanduslike tööde (künd, külv) mehhaniseerimisel oli märga-

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

tav, kuid viljakoristustööde mehhaniseerimisel suutis MTJ kolhoosi abistada alles 1953.aastal ja ka siis suhteliselt väikesel pinnal, mistõttu koristustööd venisid pikaajaliseks ja saagikaod muutusid suureks, mis põhjustaski äärmiselt madalaid teravilja hektarisaake.

Samal ajal, kui MTJ abistas kolhoosi põllumajanduse mehhaniseerimisel, esines tema töös ka suuri organisatsioonilisi puudusi, mille tõttu abi osutus vähem efektiivseks kui normaalsetes tingimustes. Leping traktoritööde mahu osas jäi igal aastal täitmata. Toome näiteks väljavõtte 1952.a. jaanuaris toimunud üldkoosoleku protokollist: "Sõnavõttudest selgub, et MTJ oleks võinud rohkem tööd teha, kuid traktoristid ei võtnud oma ülesannet täie tõsidusega, samuti seisis traktor rohkem remondis kui tööl."[1] Siin toodud kriitika käib 1951.a. kohta. 1954.a. veebruaris toimunud üldkoosolekul, kus arutati 1953.a. kolhoosi ja masin-traktorijaama vahelise lepingu täitmist, märgitakse jälle, et 1953.aastal jäi MTJ poolt leping täitmata kõigis osades.[2]

Põllumajanduse mehhaniseerimisega seoses ei saa mööda minna selle tähtsamast eeldusest - maaparandusolukorrast. Sellele tähtsale töölõigule pühendati tõsist tähelepanu kohe kolhoosi algusest alates. Nii kulutati 1951-1953 aastani maaparanduseks 35 946 rubla.[3] Põhiliseks maaparandustööks neil aastail oli põldude puhastamine kividest.

---

[1] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.2, 12.01. 1952.a.

[2] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.3, 17.02. 1954.a.

[3] Kolhoosi 1951.,1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

Kuna kolhoos asub rannikul, siis kivid olid tõeliseks nuhtluseks. Kolhoosi juhatus sai õigesti aru, et edasine mehhanismide kasutamine suurematel pindaladel on võimatu ilma eelneva kivide koristamiseta. Sellega pandi juba kolhoosis algperioodil kindel alus põllumajanduse mehhaniseerimisele, et tõsta tööviljakust ja kergendada kolhoosnike tööd. Kuid, et kolhoosil oli töökäsi vähe, siis põllumajanduse mehhaniseerimise tase ei kindlustanud aastail 1951-1953 tööde õigeaegset läbiviimist, mistõttu esines ka suuri saagikadusid. Loomakasvatuses aga samal ajal ei toimunud mingisugust mehhaniseerimist, olgu see kas või loomade jootmine. Loomakasvatuse mehhaniseerimist pidurdas peamiselt asjaolu, et kolhoos ei suutnud veel ehitada ajakohaseid loomakasvatushooneid. Samuti puudus elekter.

Suuri raskusi oli kolhoosil esimestel aastatel transpordiga. 1953.a. ostis kolhoos endale juba ühe 2,5 tonnise veoauto. Veoauto kasutamine aitas palju kaasa kolhoosi transpordi mehhaniseerimisele ja tööviljakuse tõusule. Kolhoos asub lähimast raudteejaamast 20 km kaugusel ja mineraalväetiste vedu hobustega sellisest kaugusest läks kulukaks ning nõudis palju aega.

4. Sotsialistliku tootmise organiseerimise kogemusi kolhoosis.

Kolhoosi edasiarenemiseks omas tähtsust nii tootmisprotsessi organiseerimine kui ka tööjõu valik ja paigutus üksikutes tootmisharudes, et iga inimene töötaks seal, kus ta saab tuua ühismajandile kõige rohkem kasu. Kolhoosis võib olla küllalt tööjõudu, aga kui seda ei paigutata õigesti tootmisse, jäävad töötulemused ikkagi viletsaiks.

On väga tähtis, et kolhoosi juhtkond suudaks juhtida ühismajandit nii, et oleks tagatud nii kolhoosnike materiaalsete huvide rahuldamine kui ka kolhoosi majanduslik areng kaasaegse teaduse ja tehnika saavutuste igakülgse kasutamise teel. Kõige pealt peatume kaadritel, kes pidid tagama töö õige organiseerimise "Oktoobri" kolhoosis.

Kolhoosi esimeheks valiti peale kolhooside ühendamist, nagu eelpool nägime, sm. Ilves. Sm.Ilves oli kohalik keskmiktalupoeg. Põllumajanduslikku eriharidust ta ei omanud, oli lõpetanud omaaegse ministeeriumikooli. Sündinud 1900.aastal. Põllumajandust sm.Ilves kui põline talupoeg muidugi tundis, kuid mingeid organisatoorseid kogemusi ei omanud. Kahjuks ei ole võimalik analüüsida juhatuse tööd kolhoosi algperioodil, kuna juhatusekoosolekute protokolliraamat kuni 1954.aastani on läinud kaduma.

Brigadirid ja farmijuhataja olid samuti kohalikud talupidajad, kes ei omanud spetsiaalset põllumajanduslikku haridust. Seega ei olnud kolhoosis ühtegi põllumajanduse spetsialisti, kes oleks saanud ettevalmistuse kolhoosimajanduse juhtimiseks. Tegelik elu pidi ise kasvatama juhtivaid töötajaid. Meie poolt vaadeldaval perioodil puudus kolhoosis ka partei- ja komsomoliorganisatsioon, kes oleks abistanud kolhoosi juhatust ühismajandi juhtimisel.

Juhtiva kaadri kogenematuse ja spetsiaalse ettevalmistuse puudumise tõttu esines kolhoosis tööde organiseerimisel ka vigu. Üheks põhiliseks puuduseks oli kindlate tööplaanide puudumine, kus oleks konkreetselt ette nähtud läbiviidavad tööd, nende teostamise tähtajad, kes selle töö peavad läbi viima ja kes vastutab töö õigeaegse läbiviimise eest. EKP Lihula Rajoonikomitee büroo, abistades noort kolhoosi tööde organiseerimisel, märkis oma istungi protokollis 4.juulil 1952.a., et põllutööbrigaadidel puudusid kindlad tööplaanid, mille tagajärjel töö käis isevoolu teed. Samuti märgiti, et ebarahuldavalt oli sisse seatud kolhoosis kontroll piimatoodangu üle, mis võis viia ühisvara raiskamisele. Näiteks täideti lüpsipäevikuid ebakorrapäraselt, kontroll-lüpsi tehti väga harva. Rajoonikomitee büroo andis oma otsuses konkreetsed juhtnöörid organisatoorse töö parandamiseks kolhoosis, rõhutades eriti töö plaanipäraseks muutmist ja kont-

rolli vajadust toodangu üle.[1]

Brigadiri tähtsus kolhoosis on suur, on ju tema otsene tööde organiseerija oma brigaadis. Kolhoosis oli kaks põllundusbrigaadi. Brigadire vahetati sageli, kuid õiget inimest sellele vastutusrikkale tööle ei leitud, mistõttu muidugi ka põllutööde teostamine kolhoosis ei läinud nagu vaja. Üldkoosolekuil kolhoosnikud kritiseerisid brigadire tööde halva organiseerimise pärast, need omakorda süüdistasid kolhoosnikuid, et viimased ei taha ühistööst osa võtta. Toome väljavõtte 18.veebruari 1953.a. üldkoosoleku protokollist: "Sõnavõtjad arvustavad I brigaadi brigadir sm. Avandit, et tema on lasknud I brigaadi töö laokile jääda, vili on veel hulgaliselt rõukudes põllul ja kartul halvasti talvekorteri pandud. Avandi ütleb, et mis tema suudab üksinda teha kui kolhoosnikud ei taha tööle tulla ja neid tuleb käia mitu korda palumas".[2]

On selge, et süüdi olid nii brigadirid kui ka kolhoosnikud. Kolhoosi juhatus aga ei astunud konkreetseid samme ei brigadiride ega ka töödistsipliini rikkuvate kolhoosnike suhtes, vaid jäi äraootavale seisukohale, lootuses, et asi paraneb iseenesest. Ei taha uskuda, et kolhoosis poleks leidunud inimesi, kel oleks olnud küllalt organisatoorseid võimeid ja kes oleksid suhtunud täie tõsidusega brigadiriametisse. Ilmselt esimees, alahinnates

---

1 Eestimaa Kommunistliku Partei Ajaloo Instituudi Parteiarhiiv (EKP A) Tallinn, fond nr.1898, nimistu nr.7, sü. nr.5, lk.15-17.

2 Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.3, 18.02. 1953.a.

juhtiva kaadri tähtsust, ei otsinud tõsiselt selliseid inimesi kolhoositöö eesrindlaste hulgast.

Kolhoosis ei kasutatud algperioodil ka sotsialistlikku võistlust kui töö parema organiseerimise ja tööviljakuse tõstmise vahendit. Sotsialistlik võistlus puudus nii kolhoosi siseelus kui ka teiste kolhoosidega. Tingimused võistluse organiseerimiseks olid aga olemas, kuna leidus selliseid eesrindlikke kolhoosnikuid, kes võtsid endile kõrgendatud kohustusi tootmises. Nii 1951.a. aprillis lüpsja-karjatalitaja V.Heinsberg kohustus oma grupi lehmadelt välja lüpsma 2150 liitrit piima lehma kohta ja A.Rannapõld 2200 liitrit.[1] Oleks vaja olnud mobiliseerida ka teised lüpsjad-karjatalitajad nende eeskujule järgnema ja organiseerida sotsialistlik võistlus nii kolhoosis kui ka mõne naaberkolhoosiga. Seda aga juhatuse poolt ei tehtud, mis näitab, et juhatus ei hinnanud veel uut moodi töö sotsialistlikku organiseerimist.

Näeme, et tööde organiseerimisel kolhoosis tema algperioodil oli palju puudusi, mis tulenesid suurel määral kvalifitseeritud kaadri puudumisest ja eriti vähesest tööst inimestega. Kolhoosi esimees ja juhatus, olles kinni vanas, ei mõistnud, et kõige tähtsam lüli tootmises on inimene, keda on vaja pidevalt kasvatada. Kolhoosi juhatus ei osanud tõsta esile eesrindlike kolhoosnike hulgast inimesi, kes oleksid tõsiselt suhtunud ühismajandi huvidesse ja keda oleks võinud edutada juhtivale tööle.

---

[1] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.6, 15.04.1951.a.

5. Kolhoosnike töötasu. Töödistsipliin ja tööjõulise elanikkonna liikumine.

Sotsialistliku põllumajanduse areng on näidanud, et põllumajanduslik artell osutus talupoegade kollektiviseerimise parimaks vormiks sellepärast, et ta võimaldas ühendada artelli ja tema liikmete materiaalsed huvid. Lenin kirjutas, et sotsialistlikku ülesehitustööd tuleb teha,"mitte otseselt entusiasmi alusel, vaid suure revolutsiooni poolt tekitatud entusiasmi abil, isikliku huvitatuse alusel, majandusliku kalkulatsiooni alusel...muidu ei too ta kümneid ja kümneid miljoneid inimesi kommunismile."[1]

Lenin rõhutas siin õigesti materiaalse huvitatuse printsiibi tähtsust. On selge, et kolhoosnike osavõtu aktiivsuse ühistööst määras ennekõike asjaolu, kui palju nad selle töö eest tasu said. Kolhoosnikud kolhoosi algpäevil, need olid ju alles eilsed üksiktalupojad ja neil puudus või oli alles nõrgalt arenenud sotsialistlik teadlikkus.

Vaatame, kuidas suutis "Oktoobri" kolhoos ellu viia viienda viisaastaku esimestel aastatel materiaalse huvitatuse printsiipi. Toome tabeli kolhoosnike töötasu kohta.

---

[1] V.I.Lenin "Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks". Teosed, 33.kd., lk.36. Tallinn 1955.

T a b e l 5[1]

"Oktoobri" kolhoosi liikme töötasu
ühe normipäeva kohta

		1951	1952	1953
Raha	rbl.	0,67	0,40	1.54
Teravilja	kg	1,57	0,87	1,1
Kartulit	kg	-	0,6	0,37
Köögivilja	kg	-	-	0,33

Tabeli arvud näitavad meile, et kolhoosnike töötasu kolhoosi algaastail ühe normipäeva kohta oli väga madal nii raha kui ka teravilja osas. Kui võtame 1953.aastal ühe tööjõulise mehe poolt välja töötatud keskmise normipäevade hulga - 391 normipäeva,[2] siis näeme, et 1953.a. teenis tööjõuline mees kolhoosis 602,14 rbl. raha, 430,1 kg teravilja, 144,67 kg kartulit ja 129,63 kg köögivilja. Arvestades naturaalsaadused ümber rahaks, kooperatiivsete kokkuostu hindadega, teeb see 1133 rubla. Seega oli töövõimelise mehe keskmine töötasu aastas 1735 rubla ehk kuus 144,5 rubla. Need arvud ei vaja enam kommenteerimist.

Millest oli tingitud niivõrd madal töötasu? Tabel 3 põhjal nägime, et teravilja ja kartulisaagid olid mada-

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

[2] Kolhoosi 1953.a. aastaaruanne.

lad, seepärast jäi teravilja ja kartulit normipäevadele eraldamiseks väga vähe. 1953.a. oli kolhoosi üldtulu 212 580 rubla, sellest kulutati tootmiskuludeks 60 392 rubla, administratiivkuludeks 4093 rubla, eraldati jagamatusse fondi 30 692 rubla ja normipäevadele eraldamiseks jäi 57 638 rubla,[1] seega umbes 1/3 kogu rahalisest sissetulekust. Ei saa öelda, et proportsionaalselt oleks normipäevadele eraldatud summa moodustanud liiga väikese osa kogu kolhoosi tulust. Eraldatava summa suuruse määras kogu kolhoosi rahalise sissetuleku vähesus, mis oli tingitud sellest, et kolhoosi kaubatoodang neil aastail oli väike ja ka riikliku kokkuostu hindade tase avaldas negatiivset mõju kolhoosi sissetulekule.

Kolhoos ei suutnud veel oma liikmeid materiaalselt kindlustada, seepärast oli väga õige, et põllumajanduslik artelli tüüppõhikirja järgi oli ette nähtud kolhoosnike isiklik abimajand.

Kolhoosnike huvi ühistöö vastu aga sõltus peamiselt sellest, millist töötasu nad oma töö eest said. Järgnevalt peatumegi töödistsipliinil kolhoosis neil aastail. Toome tabeli kolhoosnike osavõtu kohta ühistööst.

---

[1] Kolhoosi 1953.a. aastaaruanne.

T a b e l 6[1]

Tööjõuliste kolhoosnike osavõtt ühistööst aastail 1951-1953

	1951	1952	1953
Tööjõulised mehed ja naised, kes töötasid välja normipäevade miinimumi (mehed 250, naised 200)	90	83	78
Tööjõulised mehed ja naised, kes ei töötanud välja normipäevade miinimumi	7	12	11
Tööjõulised mehed ja naised, kes ei töötanud ühtki päeva kolhoosis	-	-	5

Tabelist selgub, et põhiline osa kolhoosnikuid töötas ühistööl välja normipäevade miinimumi, kuid oli ka küllalt suur arv neid, kes ei töötanud välja miinimumi, või ei võtnud üldse tööst osa. Nii oli see protsent 1953.a. 20. Osa kolhoosnikuid, arvates, et sellise väikese töötasu eest, mis kolhoosist saab, ei tasu seal tööd teha ja hakkasid töötama rohkem oma isiklikus abimajandis. Ajaleht "Koit" kirjutas 1951.a. mais: "Samal ajal, kui Varbla külanõukogu "Oktoobri" kolhoosis kolhoosi liikmed teevad viimaseid pingutusi kevadkülvi kiireks lõpetamiseks,

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruanded.

ei taha kolhoosnik Salme Meier sellest tähtsast ülesandest aru saada. Salme Meier armastab rohkem olla kiirel tööajal oma isiklikul aiamaal, kui kolhoosi põldudel. Vaatamata sellele, et kolhoosis ei ole küllaldaselt hobutööjõudu, kasutab ta hobust individuaalmaa harimiseks, takistades seega kõigi tööjõuliste kolhoosnike töölerakendamist."[1]

Sellised kolhoosnikud ei saanud veel aru, et nende isiklik materiaalne heaolu sõltub kolhoosi arengust, kolhoosi toodangu kasvust ja et seda saavutada on vaja töötada täie hoolega ühistööl. Selliseid kolhoosnikuid oli vaja korrale kutsuda isegi karistustega, viia neid arusaamisele, et elades kolhoosis, kasutades kõiki kolhoosnikele antud soodustusi, on vaja ka töötada kolhoosipõllul. 1952.a. maikuus toimunud üldkoosolekul võetigi vastu järgmine otsus: "vähendada aiamaad Jürisoo, Mariel 0,35 ha-le, kuna abikaasa ei tööta kolhoosis, samuti ei võta tööst osa ka lapsed; Harjakas, Mihklil 0,25 ha-le; Lootsmann, Jaanil 0,30 ha-le. Randmaa, Jüril vähendada 0,40 ha-le kui naine Maria ei asu 10.maiks tööle või ei esita arstitõendit. Männilaan Al-deril 0,40 ha-le, kui naine Anna ei esita 15.maiks arstitõendit, või ei asu tööle. Karistada põhjuseta puudumise päeva eest 0,5 normipäeva mahaarvamisega."[2]

Kahjuks aga ei kajasta juhatuste protokollid, et otsuse teist osa oleks rakendatud ja nagu märkis kolhoosi

---

1 Ajaleht "Koit" Eestimaa Kommunistliku Partei Lihula Rajoonikomitee ja Lihula Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja, nr.42, 26.mai 1951.

2 Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.7, 4.mai 1952.a.

esimees sm.Ilves, et seda otsust rakendatud ei ole. Järelikult kolhoosi juhatus eesotsas esimehega ei täitnud üldkoosoleku otsust ja suhtus liberaalselt töödistsipliini rikkumistesse. Samuti ei mäleta esimees, et juhatus oleks püüdnud kasvatada neid liikmeid, kes ei suhtunud tõsiselt ühistöösse. Ei olevat neid inimesi kutsutud juhatuse koosolekule, ega püütud mõjutada neid muutma oma suhtumist kolhoosisse. Kolhoosil puudus ka neil aastail parteialgorganisatsioon, kes oleks tegelenud inimeste kasvatamisega. Seega kolhoosi liikmete kasvatustöö jäi täiesti tahaplaanile. Otsuste mittetäitmise ja kasvatustöö puudulikkuse tõttu 1953.a. töödistsipliin ei paranenud, vaid halvenes veelgi, nagu näitavad tabel 6 andmed. Ilmselt võeti vastu ka mõtlematuid otsuseid, mis oma sisuga kindlasti demoraliseerisid kolhoosnikuid. 1953.a. aprillis toimunud üldkoosolekul võeti vastu järgmine sisekorra eeskiri: "tööle ilmumine kevadel hommikul kell 7 - 21 õhtul, suvel hommikul kell 6 - 21 õhtul".[1] Tööpäev oli pikk ja võis juba ette aimata, et sellist režiimi rakendada ei saa.

Kolhoosi juhatus püüdis töödistsipliini parandada ühelt poolt administrateerimisega, teiselt poolt sai samal ajal aru, et sellisel teel olukorda ei paranda ja jättis otsused ellu viimata. Selline olukord mõjus töömoraalile laostavalt. Kolhoosnike kasvatamine kollektivismi vaimus, nende ees tulevikuperspektiivi avamine, see tähtis töölõik jäi aga hoopis ära. Selle tulemusel töödistsi-

---

[1] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.5, 4.mai 1953.a.

pliin jäi kolhoosi algaastail nõrgaks.

Samal ajal oli kolhoosis ka rida eesrindlikke inimesi, kes kindlalt uskusid, et kolhoosikord viib neid vastu paremale tulevikule, kes said aru, et raskused mis esinesid, need olid kasvuraskused ja et need lähemas tulevikus kaovad. Nad töötasid ühistööl jõudu säästmata. Sellised olid põllutöölised Viru, Karla; Alberg, Priidik; Ansmann, Aleksander; Aasmaa, Eduard; Õispuu, Anastasia ja Õismaa, Arnold, kes töötasid näiteks 1952.a. kõik üle 350 normipäeva välja, samal ajal normipäevade miinimum oli 250 päeva. Eeskujulikult töötasid veel lüpsjad Ilves, Ida; Sabiin, Salme; Sadulsepp, Aliise, tallimees Vahtra,Leena, sigadetalitaja Tombre, Marie jt.[1] Need inimesed oma ausa tööga aitasid palju kaasa kolhoosi majanduslikule kindlustamisele tema tegevuse algaastatel.

Väga tähtsaks teguriks kolhoosi arengus on vajaliku tööjõu olemasolu, mis võimaldab õigeaegselt ja kiiresti läbi viia töid ja vältida asjatuid saagikadusid. Tööjõulise elanikkonna liikumise kohta kolhoosis annavad ülevaate järgmised andmed.

---

[1] Kolhoosi liikmete arvelduste raamat 1952 ja 1953.

T a b e l 7[1]

Tööjõulise elanikkonna liikumine kolhoosis aastail 1951-1953

	1951	1952	1953
Kolhoosiperede arv	89	87	84
Kolhoosi liikmete arv	231	205	205
Mehed 16 - 60 a.	45	34	35
Naised 16 - 55 a.	58	50	51

Tabeli arvud näitavad, et 1953.aastaks langes kolhoosiperede arv 5 võrra, kolhoosi liikmete arv 26 võrra, tööjõuliste meeste arv 10 võrra ja tööjõuliste naiste arv 7 võrra. Tööjõuliste kolhoosiliikmete arv langes kokku 16 %. Seega oli kolhoosis neil aastail suur tööjõulise elanikkonna lahkumine. Mis põhjustas tööjõulise elanikkonna vähenemise? Osa inimesi, kes astusid kolhoosi liikmeiks tema moodustamisel, ei teinud seda sooviga töötada ausalt kolhoosis ja aidata kaasa kolhoosi majanduslikule tugevdamisele. Vabanedes kolhoosi astudes oma maast, hakkasid nad ise otsima võimalusi kolhoosist lahkumiseks. Tööjõu puudus neil aastail oli igal pool suur, mis võimaldas kergesti leida tööd kas tööstuses, metsatööl või mujal. Kõige rohkem lahkus kolhoosist siiski kolhoosnike täisealisi lapsi, kes varem olid töötanud oma talus. Selle põhjuseks,

[1] Kolhoosi 1951., 1952. ja 1953.a. aastaaruannete põhjal.

eriti just noorte osas, oli madal töötasu neil aastail kolhoosis, millest oli juttu juba eespool.

Uurides kolhoosi üldkoosolekute protokolle 1951., 1952. ja 1953.aastal, nähtub, et peaaegu igale üldkoosolekule oli esitatud kaks-kolm kolhoosist lahkumise avaldust. Kuigi üldkoosolek lahkumiseks tavaliselt luba ei andnud, lahkusid need inimesed omavoliliselt. 1952.a. 25.jaanuaril peetud üldkoosolekul ütles esimees, et kolhoosist lahkusid 1951.aastal omavoliliselt Lobjakas, Juhan, Lobjakas,Valissa, Lootsmann,Minna, Koit,Osvald, Harjaks,Mihkel, Lootsmann,Leida, Vister,Enni, Aasa,Lembit ja Roomann,Villem.[1]

Nii kerkis kolhoosi juhatuse ette täie teravusega juba 1953.aastal kolhoosi tööjõuga kindlustamise probleem, mille lahendamisest olenesid suurel määral ühismajandi edasised arenguperspektiivid.

Kokkuvõttes näeme, et "Oktoobri" kolhoos, olles loodud 1951.a. jaanuaris 1953.a. lõpuks ei olnud veel suutnud täielikult kindlustada oma ühismajandile avaraid arengutingimusi. Ei kasutatud veel kõiki neid eeliseid, mida pakkus kollektiivne majapidamine selleks, et kindlustada põllumajandussaaduste järsk tõus ja kolhoosi liikmete materiaalne kindlustatus. Toodangu vähesuse tõttu olid väikesed ka rahalised sissetulekud, mis piirasid kolhoosnike töötasu kui ka kapitaalmahutusi uute tootmishoonete ehitamiseks.

---

[1] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.3, 25.01.1952.a.

Rahalisi sissetulekuid piirasid ka mõningad sellele perioodile iseloomulikud vead põllumajandussaaduste tootmise planeerimisel ja varumisel. Kuna töötasu oli madal, siis oli halb ka töödistsipliin ja osa tööjõulisi kolhoosi liikmeid lahkus omavoliliselt kolhoosist.

Kolhoosi juhatus ja selle esimees omandasid alles esimesi kogemusi suurmajandi juhtimiseks ja töö organiseerimiseks, mistõttu esines ka vigu.

Kuid vaatamata suurtele raskustele ja puudustele, hakkasid üha selgemalt avalduma ka kollektiivse suurmajapidamise eelised. Aasta aastalt suurenes mehhanismide kasutamine põllunduses, mis kergendas inimeste tööd. Laialatuslikult hakati arendama maaparandustöid. Kasvasid ka kolhoosnike kogemused eluks ja tööks sotsialistlikus ühismajandis.

II PEATÜKK

"OKTOOBRI" KOLHOOSI ARENG 1954-1958. a.

1. NLKP KK ja Nõukogude valitsuse otsused põllumajanduse järsu tõusu kindlustamiseks.

Viienda viisaastaku esimestel aastatel selgus üha teravamalt, et põllumajandussaaduste tootmise taseme ja nende saaduste tarbimistaseme vahel oli tekkinud disproportsioon. Põllumajandus ei suutnud enam vajalikus ulatuses varustada toorainetega suurenenud linnaelanikkonda ega varustada toorainetega järjest arenevat tööstust. Näiteks Eesti NSV-s rahuldati 1952-1953. aastal linnade ja tööstuskeskuste elanikkonna vajadusi köögivilja ja kartuli järele riikliku- ja kolhoosikaubanduse poolt 40-60 % ulatuses, täispiima järele aga 30-35 % ulatuses.[1]

Disproportsioon oli tekkinud ka üksikute põllumajandusharude vahel. Taimekasvatus ei suutnud varustada järjest suurenevat loomade arvu vajaliku söödaga. Teravilja-

---

[1] V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ja selle sotsiaalsed ning majanduslikud tulemused", lk.114. Tallinn 1959.

kultuuride saagid olid madalad. Heina ei suudetud varuda vajalikus ulatuses. Näiteks varuti Eesti NSV-s 1953.a. võrreldes 1950.aastaga (100 %) ühe looma kohta heina 62 % ulatuses.[1] Kolhoosid ja sovhoosid, püüdes täita loomakasvatusplaani "peade" arvu suurendamisega, vähendasid lehmade arvu, mille tulemusena vähenes piimatoodang. Eelmises peatükis nägime, et nimetatud puudused esinesid ka "Oktoobri" kolhoosis.

Selleks et kindlustada põllumajanduse normaalne areng, see tähendab, et põllumajandus suudaks rahuldada elanikkonna ja tööstuse pidevalt kasvavaid vajadusi põllumajandussaaduste järele, tuli 1953.a. septembris kokku NLKP KK pleenum. Olles põhjalikult analüüsinud põllumajanduses valitsevat olukorda, märkis pleenum oma otsuses need põhjused, mis tingisid põllumajanduse mahajäämuse.

Nendeks põhjusteks olid: 1) arendades rasketööstust kui kogu rahvamajanduse arendamise vajalikku tingimust, suunati sinna peamised ressursid ja parimad kaadrid. Ei olnud võimalik arendada üheaegselt nii rasketööstust kui ka põllumajandust kiires tempos. 2) Olid subjektiivsed vead. Ei äratatud kolhoosnikes materiaalset huvi toodangu tõstmiseks, müügikohustusi ei määratud mitte hektariprintsiibi järgi vaid toodangult, mistõttu eesrindlikel majandeil olid palju suuremad riiklikud müügikohustused kui mahajäänud majandeil.[2]

---

1 V.Matin, M.Bronštein "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ja selle sotsiaalsed ning majanduslikud tulemused", lk.115. Tallinn 1959.

2 NLKP kongresside, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. III osa, lk.601-602. Tallinn 1957.

Pleenumi otsustes töötati välja üksikasjalikud abinõud esinenud vigade kõrvaldamiseks ja põllumajanduse järsu tõusu kindlustamiseks, milledest olid tähtsamad: tõsta lehmade arvu veisefarmides vähemalt 50-60 %-ni, rangelt kinni pidada põhimõttest, et riiklikud müügikohustused määratakse kolhoosidele hektarite alusel aga mitte toodangu suuruse järgi, tõsta loomakasvatussaaduste varumise- ja kokkuostuhindu, vähendada kartuli ja köögivilja müügikohustust ja tõsta nende kultuuride varumis- ja kokkuostuhindu, suurendada mineraalväetiste tootmist, suunata masina-traktorijaamadesse teistest rahvamajandusharudest insener-tehnilisi töötajaid ja luua masin-traktorijaamadesse alaline mehhanisaatorite kaader, suunata traktorijaamade põllumajanduse spetsialistid tööle otseselt kolhoosidesse.[1]

Abinõusid põllumajandusliku toodangu suurendamiseks arutati samuti ka 1954.a. veebruari-märtsipleenumil, kus peale uudis- ja jäätmaade ülesharimise meie maa Lõuna- ja Idapiirkondades, arutati küsimust teraviljakultuuride saakide tõstmise abinõudest. Pleenumi otsuses rõhutati, et teraviljasaakide suurendamiseks tuleb rakendada eesrindlikke agrotehnilisi võtteid, viia sisse kiiresti õiged külvikorrad, viia läbi õigeaegselt külv ja saagi koristamine, parandada seemnemajandust, kasutada suuremal hulgal kohalikke väetisi. Arvesse võttes kolhoosi-

---

[1] NLKP kongresside, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. III osa, lk.604-638. Tallinn 1957.

esimeeste suurt osa kolhoositootmise arendamisel kohustas pleenum kohalikke partei- ja nõukogude organeid igati tugevdama kolhooside juhtivat kaadrit.[1]

1955.a. jaanuaripleenumil oli põhiküsimuseks loomakasvatuse edasiarendamine, kus rõhutati eriti söödabaasi laiendamise vajadust ja maisi osatähtsust söödabilansis. Samuti loomakasvatuse mehhaniseerimist. Samaaegselt otsustati, et põllumajandussaaduste toodangu planeerimisel tuleb võtta aluseks müügitoodangu maht, jättes kolhoosidele vabad käed külvipindade ja loomade arvu kindlaksmääramisel, mis on vajalik riikliku müügikohustuse täitmiseks ja oma majandi edasiarendamiseks.[2]

Eelpool loetletud tähtsate otsuste elluviimise tulemusena toimus kolhooside majandusliku võimsuse suur kasv, mis toimus kolhooside kaubatoodangukasvu arvel. Eriti suurenesid kolhooside rahalised sissetulekud peale põllumajandussaaduste varumis- ja kokkuostuhindade tõstmist. Näiteks tõusid loomade ja kodulindude varumishinnad rohkem kui 5,5 korda, piima varumishinnad 2 korda, kartuli varumishinnad 2,5 korda jne. Samal ajal vähendati ka riiklikke müügikohustusi, mis võimaldas kolhoosidel suuremal hulgal oma toodangut realiseerida kõrgemate kokkuostuhindadega.

---

[1] NLKP kongresside, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. III osa, lk.641-672.

[2] N.S.Hruštšov "Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest". Tallinn 1955. lk. 15.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Kolhooside majandusliku jõukuse kasv võimaldas Nõukogude Liidus läbi viia tähtsa majandusliku reformi. 1958.a. veebruaripleenumil võeti vastu otsus masin-traktorijaamade reorganiseerimisest ja põllumajandusliku tehnika müügist kolhoosidele.

Partei Keskkomitee pleenum, arvestades väljakujunenud objektiivseid tingimusi, võttis vastu otsuse organiseerida põllumajandusliku tehnika müüki kolhoosidele. Masin-traktorijaamad reorganiseeriti remondi-tehnikajaamadeks ja nende ülesandeks jäi tehnika remont, kuna kolhoosid ei suutnud endale kohe organiseerida vastava sisustusega töökodasid.

Tuleb veel märkida üht tähtsat sammu, mis võeti vastu NLKP Keskkomitee juunipleenumil 1958.aastal. See oli mitmesuguste varumishindade kaotamine ja ühtsete hindade sisseviimine põllumajandussaaduste varumisel. Uued hinnad võimaldasid katta kolhooside tootmiskulud ning saada täiendavat puhastulu tootmise laiendamiseks.

Aastail 1953-1958 partei ja valitsuse poolt vastuvõetud otsuste tulemusena põllumajanduse kohta tugevnesid kolhoosid nii majanduslikult kui ka organisatsiooniliselt.

2. "Oktoobri" kolhoosi majanduse edasine areng.

Järgnevalt vaatame, kuidas toimus "Oktoobri" kolhoosi edasine areng eeltoodud otsuste rakendamise valgusel. Alustame loomakasvatusest. Milliseks kujunes olukord kolhoosi veisefarmis aastail 1954-1958, näeme järgmisest tabelist.

T a b e l 8.[1]

Veiste ja lehmade arv kolhoosis ja lehmade produktiivsus aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Veiste arv 1.jaan.	277	256	236	185	176
Lehmade arv 1.jaan.	108	112	124	118	119
Piimatoodang ühe lehma kohta kg	1211	1244	1391	1893	2055

Lähtudes partei keskkomitee septembripleenumi otsusest, seadis kolhoos endale ülesandeks tõsta lehmade arvu veisefarmis. Tabelite andmed näitavad, et kui 1953.aastal moodustas lehmade arv veiste üldarvust ainult 33 % (vt. tabel 1), siis 1958.aastal oli see protsent juba 67. Seega oli kolhoos täitnud 1953.a. septembripleenumil püstitatud ülesande, tõsta lehmade arvu veisefarmides vähemalt

[1] Kolhoosi 1954., 1955., 1956., 1957. ja 1958.a. aastaaruanded.

50-60 %-ni. Suurenes ka lehmade absoluutne arv. 1953.aastal oli kolhoosis 105 lehma (vt. tabel 1), 1958.a. aga 119. Seega suurenes lehmade arv 14 võrra. Lehmade arvu suurenemine, ehkki tagasihoidlik, sai võimalikuks veiste üldarvu vähendamise kaudu. Muudatused planeerimisekorras võimaldasid kolhoosil vähendada "peade" arvu, mistõttu jäi ka rohkem sööta lehmade jaoks.

Suure sammu tegi edasi aga lehmade produktiivsus, mis suurenes pidevalt aasta-aastalt. Kui 1953.aastal oli ühe lehma keskmine piimatoodang aastas 1193 kg (vt. tabel 1), siis 1958.aastaks ulatus see juba 2055 kiloni, suurenedes seega viie aasta jooksul 862 kg võrra ehk 1,6 korda. Ka selles osas täitis kolhoos partei ja valitsuse otsuseid. Samuti jõudis kolhoos piimatoodangus ühe lehma kohta lähedale rajooni keskmisele, mis oli 1958.a. 2197 kg,[1] kuid vabariigi keskmisest jäi kolhoosi lehmade produktiivsus veel kaugele maha, sest juba 1956.a. oli vabariigis piima keskmine väljalüps lehma kohta 2340 kg.[2] 1958.a. on võimalik välja tuua ka kolhoosi majanduslikud näitajad 100 hektari põllumajanduslikult kasutatava maa kohta. Nii oli kolhoosis 1958.a. 100 ha põllumajanduslikult kasutatava maa kohta lehmi 7 (rajoonis samuti 7), piimatoodang 151 ts.[3]

---

[1] Lihula rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

[2] Eesti NSV rahvamajandus (statistiline kogumik), lk. 104. Tallinn 1957.

[3] Lihula rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

Need näitajad ei olnud veel kõrged, eriti lehmade arv oli väike, kuid edasiminek piimatoodangu alal kolhoosis aastail 1954-1958 oli siiski märgatav. Toodang suurenes peamiselt produktiivsuse tõusu arvel. Millest oli siis tingitud produktiivsuse tõus? Lähtudes partei keskkomitee 1955.a. jaanuaripleenumi otsustest, hakati kolhoosis tõsisemalt tegelema söödabaasi laiendamisega. See andis ka tulemusi. Kui näiteks 1956.aastal eraldati heina söödafondi 1949 ts, siis 1958.aastal juba 2926 ts.[1] Söödabaasi laienemisele aitas palju kaasa ka asjaolu, et 1958.aastal kadusid riiklikud müüginormid teravilja osas, mistõttu kogu teravili jäi kolhoosi enda kasutada ja selle arvel sai suurendada oma majandis toodetud jõusööda hulka, mis läks lehmadele. Samuti aitas söödabaasi laiendamisele kaasa põllumajanduse planeerimisekorra muutmine, mille tulemusel kolhoos sai laiendada põldheina külvipinda, mis omas suure tähtsuse, kuna Eesti NSV tingimustes põldheina osatähtsus söödabilansis on alati olnud suur. Koos piimatoodangu suurenemisega kasvasid ka rahalised sissetulekud veisefarmist. Sissetuleku suurenemisele peale kaubalise piimahulga suurenemise avaldas suurt mõju ka varumishindade tõstmine ja ühtsete varumishindade sisseviimine. Kui 1952.a. kolhoos sai veisefarmist rahalisi sissetulekuid 33 655 rubla, siis 1954.aastal juba 112 678 rubla,[2] seega umbes 3,5 korda rohkem. Peale varu-

---

[1] Kolhoosi 1956.ja 1958.a. aastaaruanded.

[2] Kolhoosi 1952. ja 1954.a. aastaaruanded.

mishindade tõusu tuleb märkida ka seda, et väheneb riiklik müügikohustus. Kui 1952.aastal andis kolhoos piima riikliku müügikohustuse arvel 93 360 liitrit, siis 1954. aastal 69 425,[1] seetõttu sai kolhoos 1954.a. palju suuremas koguses piima realiseerida kõrgemate kokkuostuhindadega. Kuidas avaldas mõju 1958.a. sisse viidud ühtne varumishind piima realiseerimisest saadud sissetulekule, näeme järgmistest arvudest. Tulu veisefarmist 1957.aastal oli 378 969 rubla, 1958.aastal aga 488 431 rubla,[2] seega suurenes tulu ühe aasta jooksul 109 462 rubla, muidugi tuleb siinjuures arvestada ka toodangu kasvu, kuid peamiselt suurenes tulu ikkagi hinna tõusu arvel. Võrreldes aga 1951.aasta tulu veisefarmist 1958.a. tuluga, siis oli see 1958.aastal üle 4 korra suurem.

Partei otsuste ellurakendamise tulemusena suurenes kolhoosnike materiaalne huvi toodangu tõusu eest võitlemiseks ja see oli kasulik nii kolhoosile kui ka riigile.

Kahjuks alahindas kolhoos aga silo tähtsust söödabilansis. Kui 1956.aastal varuti silo 500 ts ja 1957.a. 1100 ts, mis oli vägagi tagasihoidlik kogus, see on keskmiselt 500 ja 1000 kg lehma kohta (normaalseks loetakse 7000-8000 kg lehma kohta), siis 1958.aastal silo üldse ei valmistatud. Mais, kui põhiline silokultuur, kasutamist ei leidnud, ainult 1956.aastal kasvatati maisi 1,75 hektarilisel pinnal.[3]

---

[1] Kolhoosi 1952. ja 1954.a. aastaaruanded.

[2] Kolhoosi 1957. ja 1958.a. aastaaruanded.

[3] Kolhoosi 1956., 1957. ja 1958.a. aastaaruanded.

Maisi, kui tähtsa söödabaasi laiendamise vahendi alahindamine kolhoosi juhatuse poolt ei olnud millegagi õigustatud ja kindlasti peitus üks põhjusi just siin, et kolhoos ei jõudnud vabariigi keskmisele tasemele ei lehmade arvu ega ka produktiivsuse osas.

Edasi peatume seakasvatusel. Koostame kõigepealt tabeli turustatud sigade arvu ja seakasvatusest saadud tulude kohta.

T a b e l 9.[1]

Realiseeritud sigade arv ja tulud seakasvatusest aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Realiseeritud sigade arv	141	73	104	150	143
Tulu seakasvatusest (rbl.)	55650	22976	53807	67975	101416

Tabeli andmed näitavad, et realiseeritud sigade arv vaadeldaval perioodil oli väga väike. Eriti suur tagasiminek toimus seakasvatuses 1955.aastal, kus realiseeriti 68 siga vähem kui eelmisel aastal. 1955.a. realiseeritud sigade väikene arv oli tingitud kartulisaagi ikaldumisest. Kui me vaatame aga ühe realiseeritud sea keskmist eluskaalu, siis oli see 1955.aastal ainult 46 (!) kg. Selline madal keskmine eluskaal tulenes sellest, et kol-

[1] Kolhoosi 1954-1958.a. aastaaruanded.

hoos sööda puudumisel suure osa sigadest müüs põrsastena turul.

Peale 1955.a. jaanuaripleenumit, kus märgiti ülesanded ka seakasvatuse edasiseks arendamiseks, hakati ka kolhoosis sellele majandusharule pöörama suuremat tähelepanu, kuid ka veel 1957.a. oli ühe realiseeritud sea eluskaal 45 (!) kg. Tähendab, ka sel aastal realiseeris kolhoos enamiku põrsaid turul, kuna sööta oli vähe. Alles alates 1958.aastast võib märgata seakasvatuses edasiminekut. 1958.a. oli realiseeritud sigade keskmine eluskaal juba 70 kg, suurem kartulisaak ja ostujõusöödakogus võimaldas kolhoosil suurema arvu sigu nuumata. Tähtsaks sammuks tuleb lugeda seda, et 1958.aastast alates läks kolhoos peamiselt peekonisigade kasvatamisele, mis Eesti NSV tingimuses, arvestades varasemaid kogemusi, oli kõige tulusam. Kuna 1958.a. realiseeriti 80 % sigadest peekonina ja sigade keskmine eluskaal oli tõusnud 1957.aastaga võrreldes ligi 30 kg võrra, siis, vaatamata sellele, et realiseeritud sigade arv oli 7 võrra väiksem kui 1957.aastal, tulu seakasvatusest oli suurem kui 1957.aastal 33 459 rubla võrra. Tuleb muidugi arvestada seda, et sellist tulu juurdekasvu ei saavutatud ainult seakasvatuse parema organiseerimise arvel, vaid siin avaldasid mõju ka 1958.a. kehtestatud uued kokkuostuhinnad. Sigade üleskasvatamist ja neile peekonnuuma andmist võimaldas söödabaasi laienemine. Kui 1955.a., mil seakasvatuses oli suur tagasiminek, eraldati söödafondi 124 ts kartulit, siis 1958.aastal 497 ts.[1]

---

[1] Kolhoosi 1955. ja 1958.a. aastaaruanded.

Tuleb märkida, et söödabaasi laienemine ei toimunud üksi kolhoosi sisemiste reservide arvel, vaid aasta-aastalt oli kolhoosil võimalus kasutada ka järjest suuremal hulgal ostujõusööta. Kui 1953.aastal osteti jõusööta 22 105 rubla eest, siis 1958.aastal 50 648 rubla eest.[1]

Kuigi 1958.aastal toimus teatud murrang kolhoosis seakasvatuse osas tõusu poole, oli kogu meie poolt vaadeldaval perioodil, arvestades võimalusi, seakasvatus mahajäänud majandusharuks. Ei ole loomulik, et selline suur majand realiseerib aastas ainult keskmiselt 140 siga. Muidugi pidurdas seakasvatuse arengut vastava tootmishoone puudumine, kuid kui juhatus oleks hinnanud õigesti seakasvatuse tähtsust majandi edasisel arengul, oleks leitud võimalusi suurema sigade arvu paigutamiseks ja ka nuumamiseks.

Lambakasvatuses tammuti samal kohal, edasiminekut ei toimunud. 1958.aastal oli lammaste arv 65 (1953.aastal 64).[2] Kolhoosi juhatus lihtsalt ei pööranud tähelepanu lambakasvatuse arendamisele. Ka kanafarmiga oli sama lugu. 1958.a. lõpuks oli kolhoosil 242 kana (1953.a. 336).[3] Tegelikult nii lambafarm kui ka kanafarm ei õigustanud farmi nimetust lammaste ja kanade vähese arvu tõttu. Farmid olid küll loodud, aga rohkem vist sellepärast, et seda nõudis rajooni täitevkomitee, kuid nende arendamiseks ei võetud ka ajavahemikul 1954-1958 midagi ette. Selles osas

---

[1] Kolhoosi 1953. ja 1958.a. aastaaruanded.

[2] Sealsamas.

[3] Sealsamas.

kolhoosi juhatus ei olnud lahti saanud oma konservatiivsest suhtumisest majandi igakülgsesse arendamisse.

Vaatamata sellele, et partei keskkomitee 1955.a. jaanuaripleenum märkis ära oma otsuses loomakasvatuse mehhaniseerimise kui ühe tähtsama vahendi loomakasvatuse edasises arengus, kolhoos sellele töölõigule mingisugust tähelepanu ei pööranud ka vaadeldaval perioodil. Tingimused olid aga selleks olemas. 1954.a. ehitas kolhoos lehmalauda 80 lehmale. Sellises laudas oleks olnud võimalik mõningate tööde mehhaniseerimine. Oleks võinud sisse seada rippraudtee sõnniku väljaveoks, samuti loomade automaatjootmise ja mõelda ka masinalüpsile. Kuid seda ei tehtud. Ka uues karjalaudas jäi ühele lüpsjale-karjatalitajale selle pärast ainult 10 pealine lehmadegrupp. Kolhoosi juhatus ei olnud võimeline nägema seda tulu, mis kolhoos saaks mehhaniseerimise korral tööviljakuse tõusu näol, mis oleks kiiresti katnud kõik kulutused loomakasvatuse mehhaniseerimisele. Kolhoosi juhatus ei seadnud oma eesmärgiks inimeste töö kergendamist. 1958.aastal detsembris kuulati kolhoosi esimehe aruannet loomade talvitamise olukorrast Varbla küla TSN istungjärgul. Istungjärk oma otsuses kohustas kolhoosi esimeest ja juhatust kiiresti astuma samme loomakasvatuse mehhaniseerimiseks, et lõpetada olukord, kus lüpsjad-karjatalitajad peavad vedama loomadele vett käe otsas vinnaga kaevudest, mis sageli asuvad kuni 100 m kaugel karjalaudast.[1]

---

[1] Varbla küla TSN istungjärgu protokoll nr.6, 23.dets. 1958.a. Varbla küla TSN TK Arhiiv. Lihula rajoon Varbla k/n.

Mehhaniseerimise puudumise tõttu jäi tööviljakus loomakasvatuses 1954-1958.aastani madalaks. Nii oli 1958.a. 119 lehma kohta 12 lüpsjat-karjatalitajat, 140 sea kohta 6 sigadetalitajat, ühe kanatalitaja kohta oli 242 kana ja ühe lambatalitaja kohta 65 lammast. See tegi aga tööjõukulu suureks ja toodangu omahinna kalliks, mistõttu ka kolhoosi puhastulu oli väiksem kui oleks võinud olla. Samuti pidurdas mehhaniseerimise madal aste loomade arvu suurendamist, kuna kolhoosis oli juba raske leida inimesi loomakasvatustööle. Seepärast ei jõudnudki kolhoos veel 1958.a. rajooni eesrindlike majandite hulka.

Edasi peatume põllukultuuride kasvatamisel. Partei keskkomitee 1954.a. veebruari-märtsipleenum kohustas meie maa kolhoose ja sovhoose senisest rohkem tähelepanu pöörama sellele töölõigule. Oli vaja tunduvalt tõsta põllukultuuride saake. I peatükis nägime, et ka "Oktoobri" kolhoosis olid kuni 1953.aastani põllukultuuride saagid madalad ja et see oli piduriks loomakasvatuse, kui põhimise kaubatoodangut andva majandusharu kiirel arendamisel.

Vaatame, kas kolhoos suutis ka põllukultuuride kasvatamisel teha murrangu paremuse poole aastail 1954-1958. Koostame tabeli tähtsamate põllukultuuride saakide ja külvipindade kohta.

T a b e l 10.[1]

Tähtsamate põllukultuuride külvipind ja saagid aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Teravilja külvipind kokku (ha)	277	236	226,2	196,6	178,7
Talinisu (ts)ha-lt	6,7	8,4	7,9	10,95	12,9
Talirukis(ts) ha-lt	8,7	8,7	9,37	9,6	8,4
Oder (ts) ha-lt	3	3,35	5,51	8,59	12
Segavili(ts)ha-lt	3,7	5,39	4,58	4,11	6,5
Keskmine teravilja hektarisaak (ts)	5,5	5,72	6,52	8,7	9,4
Kartuli külvipind (ha)	33	29,2	17,9	21,3	21,8
Kartulit(ts)ha-lt	45	26,6	71,97	63,3	70
Põldheina külvipind (ha)	107	132	141	98	123
Põldheina(ts)ha-lt	11,5	21,6	12,3	25,5	18

Tabeli andmed näitavad, et teravilja külvipind väheneb 5 aasta jooksul 99 hektari võrra. Millest oli see tingitud? Riik kaotas teravilja müügikohustuse, et kolhoosid saaksid teravilja rohkem kasutada oma majandis jõusöödaks ja seega väheneks ostujõusööda kasutamine. Kolhoos aga

[1] Kolhoosi 1954-1958.a. aastaaruanded.

läks siin vastupidist ja kergema vastupanu teed. Kuna polnud enam riiklikku müügikohustust, siis kolhoos jättis teravilja kasvatamise neil põldudel, kus kivide rohkuse tõttu oli raske mehhanismidega töötada ja võttis need maad kasutusele karjamaana. Osa maad, kus varem kasvatati teravilja, kolhoos võttis kasutusele mitmeaastaste heintaimede alla. Teravilja toodangu vähenemine tehti tasa ostujõusööda koguse suurendamisega. Selline teguviis oli kolhoosi juhatuse poolt väär.

Mis puutub aga saakidesse, siis need hakkasid tõusma. 1958.a. talinisu ja odra saaki võib lugeda juba "Oktoobri" kolhoosi kohta heaks, segavilja, kartuli ja talirukki saagid aga olid alla võimaluste. Võrreldes 1958.a. kolhoosi keskmist teravilja hektarisaaki (9,4 ts) sama aasta rajooni keskmisega (9,8 ts),[1] näeme, et kolhoos hakkas jõudma rajooni keskmisele tasemele ka teraviljakasvatuse osas. Põldheina külvipind suurenes võrreldes 1953. aastaga 42,2 ha, põldheina saagid olid kõikuvad, kuid püsisid keskmisel tasemel. Põldheina külvipinna suurendamine oli hea, sest põldhein moodustab väga väärtusliku koresööda lehmadele. Kahju ainult, et see suurenemine toimus teravilja külvipinna vähenemise arvel, mitte aga uudismaade kasutamiselevõtmise arvel, mis oleks olnud loomulik.

Kolhoos, lähtudes elulisest vajadusest suurendada loomakasvatuses vajaminevate söötade hulka, pööras taimekasvatusele vaadeldaval perioodil suuremat tähelepanu ja

---

[1] Lihula rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

suutis ka tõsta mõningal määral saake, mistõttu saadi mõnevõrra suurendada söödafondi minevate taimekasvatussaaduste koguseid ja nagu eelpool nägime, suurendada selle arvel loomakasvatussaaduste tootmist.

Suur tähtsus saakide tõusul oli väetiste koguse suurenemisel. Peab märkima, et see suurenemine toimus mineraalväetiste arvel. Kui 1954.aastal sai kolhoos superfosfaati 41 tonni, kaaliväetisi 32 tonni ja lämmastikväetisi 8 tonni, siis 1958.a. superfosfaati saadi 60,6 tonni, kaaliväetisi 34,2 tonni ja lämmastikväetisi 13,5 tonni.[1]

Sõnniku tootmine oma majandis ei suurenenud märgatavalt, kuna ka loomade arv ei suurenenud ja turvast aluspanuks kui peamist sõnnikukoguse suurendamise vahendit, ei kasutatud. Omajagu aitas kaasa taimekasvatuse olukorra parandamisele see, et 1955.aastal, vastava partei ja valitsuse otsuse põhjal, suunati traktorijaamast kolhoosi agronoom Lossmann,Laine, kes hakkas kolhoosis sisse viima külvikordi.

Partei ja valitsuse otsuste ellurakendamise tulemusel kolhoosi majandus sai üle kriisist, mida oli märgata 1952. ja 1953.aastal ja hakkas sammuma tõusuteed. Müügitoodangu tõusu ja vastava hindadepoliitika rakendamise tulemusena oli kolhoosi rahaline üldtulu 1958.aastal 570 006 rubla 174 656 rubla vastu 1952.aastal, jagamatusse fondi eraldati 1958.a. juba 102 601 rubla 1952.a. 26 108 rubla vastu.[2]

---

1 Kolhoosi 1954. ja 1958.a. aastaaruanded.

2 Kolhoosi 1952. ja 1958.a. aastaaruanded.

3. Põllutööde mehhaniseerimine ja tootmise organiseerimise edusammud.

Alates 1953.a. KK septembripleenumist viidi partei ja valitsuse poolt ellu rida abinõusid masin-traktorijaamade tugevdamiseks, et nende poolt kolhoosidele antav abi põllumajanduse mehhaniseerimisel muutuks tõhusamaks. Vaatame, kuidas suutis Lihula MTJ peale 1953.aastat mehhaniseerida "Oktoobri" kolhoosi põllumajanduslikke töid. Seoses sellega, et masin-traktorijaama masinapark oli suurenenud, töötas kolhoosis põllutöö hooaegadel juba 2 traktorit.

Põllumajanduslike tööde mehhaniseerimise mahu kohta on andmeid ainult sel perioodil 1954.a. kohta, kuna alates 1955.aastast kolhoosi aastaaruanded ei too enam andmeid MTJ poolt teostatud tööde mahu kohta. 1954.a. künti üldse 323 ha, sellest traktoritega 180 ha; külvati üldse 277 ha, sellest traktoritega 89 ha; koristati üldse teravilja 277 ha, sellest kombainiga 59 ha.[1]

Võrreldes neid andmeid 1953.a. vastavate andmetega (vt. tabel 4), näeme edasiminekut. 1954.aastal künti masin-traktorijaama poolt kolhoosis rohkem 52 ha ja külvati rohkem 33 ha. Vestlusest kolhoosi esimehega selgus, et masin-traktorijaama abi põllutööde mehhaniseerimisel aasta aastalt suurenes, kuid ei rahuldanud kaugeltki kolhoosi

---

[1] Kolhoosi 1954.a. aastaaruanne.

vajadusi, peale selle oli masin-traktorijaamaga alati sekeldusi ja viimane jättis ka sõlmitud lepingu endiselt igal aastal täitmata.

Kuigi pidevalt suurenes masin-traktorijaama abi kolhoosile, ei suutnud ta siiski lõplikult lahendada põllumajanduse mehhaniseerimise küsimust. Ka üldkoosolekute protokollid 1954-1957.a. kajastavad kolhoosi rahulolematust masin-traktorijaama suhtes. Sageli tehakse tema arvel kriitikat küll lohaka töö, küll sagedaste avariide pärast. Eelpool on välja toodud põhjused, miks masin-traktorijaamad muutusid kolhooside hoogsa arengu etapil selle arengu pidurdajaiks. Seepärast tervitasid kolhoosnikud partei ja valitsuse otsust põllumajandusliku tehnika müügist kolhoosidele. Eelmise osa lõpul toodud andmed kolhoosi rahaliste sissetulekute kohta näitasid, et kolhoosil olid olemas ka vajalikud rahalised ressursid masinate ostmiseks ja pidevalt kasvav tootmine oli tagatiseks, et kolhoos jõuab lühikese ajaga riigile tasuda ostetud tehnika eest.

Kolhoosi üldkoosolekul 24.märtsil 1958.a. kolhoosnikud ühehäälselt otsustasid osta kolhoosile järgmised põllumajanduslikud masinad: linttraktori DT-54 koos haakeinventariga ja ratastraktorid DT-28 ja HD-14 koos vastava haakeinventariga.[1] Hiljem osteti ka uus teraviljakombain CK-3.

---

[1] Kolhoosi üldkoosoleku protokoll nr.4,24.03.1958.a.

Seega oli kolhoosil juba 1958.a. kevadel rohkem tehnikat põllutööde läbiviimiseks kui 1957.aastal, mil teenendas kolhoosi masin-traktorijaam. Kolhoos maksis ostetud masinate eest 96 296 rubla, sellest tasuti kohe 40 375 rubla, kuna 54 921 rubla jäi võlgu, mis tuli tasuda kahe aasta jooksul.[1] Kombaini ostmiseks, mis maksis 56 000 rubla, sai kolhoos riigilt pikaaegset laenu. Sellest näeme, milliseid soodustusi tegi riik kolhoosile masinate muretsemiseks.

Seoses masinate ostmisega tuli lahendada ka vajaliku mehhanisaatorite kaadri küsimus. Selle ülesande kolhoos lahendas. Kaks traktoristi oli kolhoosil olemas, need olid kolhoosi liikmed, kes varem töötasid masin-traktorijaamas mehhanisaatoritena ja kes asusid tööle nüüd kolhoosi, üks traktorist ja ka kombainer palgati väljastpoolt kolhoosi. Et kolhoosi vajaliku mehhanisaatorite kaadriga kindlustada, suunati kolhoosi juhatuse poolt üks noormees õppima põllumajanduse mehhaniseerimise kooli, teine autokooli.

Kuna masinate arv kolhoosis oli väike, ei pandud kolhoosis ametisse mehaanikut. Vajaliku jooksva remondi ja hooldamise viisid läbi traktoristid ise, ja kuna 1958.aastal ei esinenud ühtegi avariid traktoreil, siis näitab see, et traktoristid hooldasid masinaid heaperemehelikult. 1958.a. alustati ka töökoja sisustamist. Vähe hoolt pühendas kolhoosi juhatus aga haakeinventarile, milline pidi 1958/59.a. talve veetma lageda taeva all. Vastava kuuri

---

[1] Kolhoosi 1958.a. aastaaruanne.

ehitamine ei oleks nõudnud kuigi suuri materiaalseid kulutusi ega spetsialiseerunud ehitajaid, kuna ka ehitusmetsa oli kolhoosil piisavalt.

Kuidas siis kasutati 1958.a. kolhoosis masinaid? Kesakünd 108,5 ha ulatuses viidi täielikult läbi traktoritega, 133 ha sügiskünnist teostati traktoritega 130 ha ja hobustega ainult 3 ha, 108,5 ha talivilja külvist tehti traktoritega 105,5 ha ja ainult 3 hobujõul. Need tööd olid seega täielikult mehhaniseeritud. Peale selle koristati kombainiga 86 ha teravilja, niideti 70 ha heina traktori-heinaniitjaga, lohistati kokku 55 tonni põhku traktoritega ja teostati transporttöid 143 tonn-kilomeetri ulatuses. Kokku töötasid traktorid 333 masinapäeva ja tegid tööd, arvestades tingkünni hektarites, 875,38 tingkünni hektarit.[1]

Kahjuks ei saa puuduvate andmete tõttu eelpool toodud näitajaid võrrelda 1957.a. vastavate näitajatega. Kuid ka need arvud räägivad palju. Raskemad põllutööd, künd, külv, olid täielikult mehhaniseeritud. Traktoreid kasutati heinaniidul ja põhulohistamisel, kus nad varem rakendamist ei leidnud. Eriti suur oli traktorite osa transpordi mehhaniseerimisel, kuna sõnniku, heinte ja ehitusmaterjalide vedu teostati põhiliselt traktoritega. Suurenes kombaini poolt koristatava teravilja pindala ja kombaini hakati kasutama ka teravilja peksmiseks.

Selle tulemusel suutis kolhoos põllutöid läbi viia õigeaegselt ja hoida ära asjatuid saagikadusid. Tabel 10

---

[1] Kolhoosi 1958.a. aastaaruanne.

andmed näitavad, et just 1958.aastal suurenes teraviljade saagikus. Samuti tõusis tööviljakus ja vähem teravalt andis end tunda tööjõu puudus. Inimeste töö muutus kergemaks. Kolhoos võis vähendada hobuste arvu ja selle arvel anda piimakarjale rohkem sööta.

Rääkides põllumajanduse mehhaniseerimisest, ei saa mööda minna ka autotranspordist. Kui kolhoosis oli 1953.a. ainult üks 2,5 tonnine veoauto, siis 1958.aastal oli neid kolm. Samal aastal veeti autodega 1304 tonni mitmesuguseid veoseid.[1]

Põllumajanduse mehhaniseerimise tase taimekasvatuse alal suurenes vaadeldaval perioodil pidevalt. Murrangulisemaks kujunes aga 1958.aasta, mil kolhoos sai ise tehnika peremeheks ja hooldas seda heaperemehelikult. Seega oli 1958.aastal loodud tingimused põllumajanduse edasiseks täielikuks mehhaniseerimiseks, milleta kolhoosi igakülgne areng oli võimatu. Kahjuks jäi aga loomakasvatuse mehhaniseerimine veel ka 1958.a. kaugele maha vajalikust tasemest. Siin valitses endiselt käsitsitöö.

Järgnevalt peatume kolhoosnike osavõtul ühistööst aastail 1954-1958. Koostame järgmise tabeli.

---

[1] Kolhoosi 1958.a. aastaaruanne.

T a b e l 11.[1]

Kolhoosnike osavõtt ühistööst aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Tööjõulised mehed ja naised, kes töötasid välja kohustusliku normipäevade miinimumi	72	62	70	70	81
Tööjõulised mehed ja naised, kes ei töötanud välja kohustuslikku normipäevade miinimumi	13	6	11	7	-
Tööjõulised mehed ja naised, kes ei võtnud üldse osa ühistööst	1	-	-	-	-

Tabeli andmed näitavad, et kuigi juba alates 1955. aastast ei olnud enam selliseid tööjõulisi kolhoosi liikmeid, kes üldse ühistööst osa ei võtnud, esines aga kuni 1958.aastani neid, kes ei töötanud välja oma minimaalset kohustust kolhoosi vastu.

Lugedes kolhoosi juhatuse ja üldkoosoleku protokolle vaadeldava perioodi kohta, näeme, et töödistsipliini küsimus hakkas harvemini seisma päevakorras. Küll aga hakkas kolhoosis juurduma uus pahe sel perioodil ja nimelt põhi-

[1] Kolhoosi 1954-1958.a. aastaaruanded.

kirja rikkumine, mis seisnes põhikirjas lubatust suurema arvu loomade pidamises. Osa kolhoosnikke soetas endale kaks lehma ja kaks emist. On selge, et selline nähtus avaldas negatiivset mõju eeskätt osavõtule ühistööst. Kolhoosnik, kellel oli palju loomi, kulutas ka palju aega nende eest hoolitsemiseks ja sööda muretsemiseks. Eriti valusalt oli seda tunda heinaajal, kuna kolhoosnikud tahtsid iga hinna eest oma lehmale heina enne valmis teha kui ühiskarjale. Kui aga kolhoosnikul oli kaks lehma, siis peaaegu et ei jäänudki aega üle ühistööst osavõtmiseks heinatöö perioodil. Selle pahe vastu astus kolhoosi juhatus välja resoluutselt. 1956.a. septembris juhatuse koosolekul võeti vastu otsus, mille kohaselt kõik kolhoosnikud, kellel oli rohkem loomi kui põhikirjas lubatud, olid kohustatud need likvideerima 5.oktoobriks 1956.aastaks.[1] Selle otsuse täitmist kontrolliti ja mitmeloomapidamine likvideeriti. Muidugi esines ka 1957. ja 1958.aastal veel üksikuid kolhoosnikuid, kes soetasid endale suuremal arvul loomi kui põhikirja järgi lubatud, kuid nagu sm.Ilves märkis, likvideerisid nad liigsed loomad juhatuse või revisjonikomisjoni nõudel.

Lõplik murrang töödistsipliini osas toimus 1958.aastal, kui kõik kolhoosi liikmed võtsid aktiivselt kolhoositööst osa ja töötasid välja vähemalt normipäevade miinimumi.

Töödistsipliini paranemisele mõjus ühest küljest nor-

---

[1] Kolhoosi juhatuse protokoll nr.10, 28.09.1956.a.

mipäevatasu tõus. Kolhoosnik nägi, et ta saab oma töö eest väärilise tasu ja seepärast hakkas töötama ühistööl aktiivselt. Ka kolhoosi juhatus oma tegevuses lähtus sel perioodil sellest, et ühismajandi kindlustamisel on tähtis osa inimeste kaasatõmbamisel ühistööle, milleks tuli püüda neid materiaalselt kindlustada. Et oleks võimalik kolhoosi liikmete töötasu tõsta võideldi tootmiskulude vähendamise eest. Kui 1953.aastal oli tootmiskulu umbes 1/3 kogu rahalisest sissetulekust, siis 1958.aastal väheneb see 1/4-le. Kui 1953.a. tootmiskuludeks kulutati 60 392 rubla ja liikmetele maksti töötasuks 57 658 rubla, siis 1958.aastal tootmiskulu oli 125 593 rubla, aga rahaline väljamaks töötasudeks 245 440 rubla.[1] Siin tegi kolhoosi juhatus ka vea, nimelt moodustas 1958.a. rahaline väljamaks töötasudeks üldtulust umbes 43 %. See protsent on ilmselt kõrge, kuna sellisel juhul raha kapitaalmahutusteks majandi tootmistegevuse laiendamiseks jäi suhteliselt vähe. Kuid vaadeldaval perioodil õigustas see samm end, et kindlustada kolhoosis töödistsipliin.

Milline oli olukord kolhoosnike töötasuga, näitab järgmine tabel.

---

[1] Kolhoosi 1953. ja 1958.aasta aastaaruanded.

T a b e l 12.[1]

Kolhoosnike töötasu suurenemine aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Raha ühe normipäeva kohta rbl.	3,22	3,34	5,20	4,30	6,61
Teravilja ühe normipäeva kohta kg	1,0	1,1	1,39	1,7	1,8
Normipäeva rahaline hinne rbl.	5,55	5,94	8,67	8,11	10,36

Tabeli andmed näitavad, et koos kolhoosi toodangu ja rahaliste sissetulekute kasvuga kasvas ka pidevalt kolhoosnike töötasu, ehkki väikeste sammudega. 1953.aastaga võrreldes kasvas ühe normipäeva kohta väljamakstav raha 5,07 rubla võrra, ehk üle 4 korra. Normipäevale antava teravilja kogus suurenes 0,7 kg võrra. Kui 1953.a. oli põllutööl töötanud töövõimelise mehe keskmine kuutasu 144,5 rubla, siis 1958.aastal 337,56 rubla. Samal perioodil suurenes ka kolhoosnike tulu isiklikust abimajandist, kuna 1.jaanuarist 1958.a. kaotati ka kolhoosnikel riiklikud müügikohustused ja kolhoosnik võis kogu oma abimajandi toodangu turustada kõrgemate hindadega. Seoses sellega, et suurenes töötasu kolhoosist ja suurenesid sissetulekud isiklikust abimajandist, suurenesid ka kolhoosnike hoiu-

[1] Kolhoosi 1954-1958.a. aastaaruanded.

sed kohalikus hoiukassas. Kui 1954.a. oli "Oktoobri" kolhoosi liikmeil raha hoiul 4500 rubla, siis 1958.aastal juba 40 700 rubla.[1] Need andmed kõnelevad juba teatud jõukusest, kuna osal kolhoosnikel olid juba tekkinud rahalised ülejäägid, mis paigutati hoiukassasse.

Kuid mitte ainult töötasu tõus normipäeva kohta ei avaldanud mõju töödistsipliini paranemisele. Ka kolhoosnike teadlikkus tõusis ja seda just kolhoosi parteiorganisatsiooni tegevuse tagajärjel. 1957.a. loodi kolhoosi parteialgorganisatsioon ning sekretäriks valiti piirkonna parteikomitee instruktor sm. Lisete Burmister. Tema energilisel juhtimisel hakkas parteiorganisatsioon tegelema esmajärjekorras kolhoosnike kasvatamisega. Vestlusest sm. Burmistriga selgus, et seati kõigepealt korda näitlik agitatsioon, hakati tõstma esile eesrindlikke kolhoosnikuid, nagu põllutöölisi Alberg,Priidik, Võitsalu,Kristjan, Hein, Ilma, Sabiin,Salme; lüpsjaid-karjatalitajaid Ilves,Ida, Avandi,Juuli, seatalitajat Adler,Katerina ja teisi ning kutsuma teisi kolhoosnikuid nende järgi joonduma. Suurt kasu andsid lahtised parteikoosolekud, kus arutati mitmesuguseid kolhoosi ees seisvaid küsimusi. Eriti tähtis oli see, et lahtistele parteikoosolekutele kutsuti peale juhatuse liikmete ka eesrindlikke kolhoosnikuid ja tõmmati neid kaasa ühismajandi ees seisvate probleemide lahendamisele. Nii kujunes kolhoosis arvukas aktiiv umbes 20 inimest, kes omakorda avaldasid mõju ülejäänud kolhoosiliik-

---

[1] Varbla hoiukassa nr. 7670/02 andmeil.

meile. Selle tulemusena kasvas kolhoosnike peremehetunne ja vastutus oma ühismajandi hea käekäigu eest. Ühest sellisest lahtisest parteikoosolekust kirjutas ka ajaleht "Koit" 1958.a. veebruaris. Sellel koosolekul arutati kevadkülviks ettevalmistamise küsimusi. Koosolekust võtsid osa ka juhatuse liikmed, brigadirid ja eesrindlikud kolhoosnikud. Koosolekul märgiti, et lubamatult venib põllutööriistade remont ja seemnete puhastus. Koosolek nõudis juhatuselt koheselt abinõude tarvitamisele võtmist, et neid puuduseid kõrvaldada.[1]

Ei ole kahtlust, et selline töö inimestega suurendas nende teadlikkust ja vastutustunnet ja aitas parandada töödistsipliini. Edasi märkis sm. Burmister, et parteiorganisatsioon organiseeris ka loenguid ja vestlusi kolhoosnikele, kus rõhutati partei ja valitsuse samme selleks, et paraneks nii kolhooside kui ka kolhoosnike materiaalne olukord, ja kuna nende sammude ellurakendamise tulemusena hakkas kolhoosis elu minema juba suurema hooga ülesmäge, siis tõstis see kolhoosnikes veendumust, et kolhoosikord kindlustab neile parema elu kui üksikmajandeis ja tõusis ka nende tööaktiivsus.

Uus olukord kajastub ka kolhoosi tööjõulise elanikkonna liikumises aastail 1954-1958.

---

[1] Ajaleht "Koit" nr.23, 25.02.1958.

T a b e l 13.[1]

Tööjõulise elanikkonna liikumine kolhoosis aastail 1954-1958

	1954	1955	1956	1957	1958
Kolhoosiperede arv	83	79	81	81	85
Kolhoosiliikmete üldarv	193	187	198	177	193
Mehi 16 - 60 a.	36	31	31	26	29
Naisi 16 - 60 a.	42	35	39	43	48

1957 - 89 - ca. 45

Vaadeldaval perioodil alates 1956.aastast algas kolhoosiperede arvu suurendamine, kuid 1958.aastaks oli see arv ikkagi 4 võrra väiksem kui 1954.aastal (vt. tabel 7). Ka kolhoosi liikmete üldarv, mis aasta aastalt vähenes, tõusis 1958.aastal, kuid jäi 1951.a. liikmete arvust maha 38 inimese võrra (vt. tabel 7). Tööjõuliste meeste arv seisis vaadeldaval perioodil enam-vähem ühel tasemel, kuid võrreldes 1951.aastaga (vt. tabel 7) vähenes 12 mehe võrra. Tööjõuliste naiste arv küll suurenes 1958.aastaks 6 võrra võrreldes 1954.aastaga, kuid jäi ka 1951.aasta (vt. tabel 7) tööjõuliste naiste arvust maha 10 võrra.

Kokkuvõttes võime öelda, et ajavahemikul 1954-1958 kolhoosi liikmete arv, kolhoosiperede arv ja tööjõulise

[1] Kolhoosi 1954-1958.a. aastaaruanded.

elanikkonna arv jäi enam-vähem ühele tasemele.

Peab mainima, et täisealisi kolhoosnikke sel perioodil peaaegu kolhoosist ei lahkunud, kuid noori, kes said 16.aastat vanaks jäi kolhoosi ainult 3, lahkus aga 19.[1] Peamiselt siirdusid noored õppima kas keskkooli või - enamus - tööstuskoolidesse. Suhteliselt oli ju töötasu ikkagi kolhoosis ka sel perioodil madal ja noored läksid otsima paremaid elamistingimusi.

Tuleb märkida ka seda, et seoses kolhoosi jõukuse kasvuga ja töötasu suurenemisega, hakkab kolhoosi ka uusi liikmeid juurde tulema. Nii võeti 1955.a. vastu 1; 1956.a. - 4; 1957.a. - 7 ja 1958.a. - 5 uut liiget,[2] seega kokku 17 uut liiget.

Kokkuvõttes näeme, et vaadeldaval perioodil suutis kolhoos tulemusrikkalt ellu rakendada partei ja valitsuse otsuste kohaselt kolhoosnike materiaalse huvitatuse printsiipi. Seoses parteiorganisatsiooni loomisega hakati kolhoosis tegelema ka kolhoosnike kasvatamisega sotsialistliku teadlikkuse vaimus. Nendest sammudest tulenevalt paranes ja kadus kui probleem kolhoosi elust töödistsipliin. Lahendamata jäi aga veel noorte kaasatõmbamise probleem ühismajandi töösse.

Aasta-aastalt suurenesid kolhoosi juhatuse kogemused kolhoositöö juhtimisel ja organiseerimisel. 1952.aasta sügisel asus kolhoosi raamatupidajana tööle kolhoosi liige

---

[1] Kolhoosi liikmete ja nende perekondade arvestuse raamat.

[2] Kolhoosi 1955-1958.a. aastaaruanded.

sm. Arnold Õismaa. Juba varem tunti sm.Õismaad kui eesrindlikku põllumeest ja kohusetruud töötajat. Töötades raamatupidajana sm.Õismaa seadis alati esiplaanile ühismajandi huvid, aidates esimehel kalkuleerida ühe või teise majandusliku sammu tulukust ja otstarbekohasust. Kuid mõlemad mehed põdesid liigse kokkuhoidlikkuse "haigust", mis mõnes osas muutus isegi kolhoosi arengule takistuseks. Olles seadnud oma eesmärgiks kolhoosnike töötasu tõstmise, ohverdati sellele eesmärgile majandi kiirema arendamise võimalused. Ei raatsitud kulutada raha loomakasvatuse mehhaniseerimisele, ei alusturba muretsemisele, ei tõuaretustöödele, ei kultuurrohumaade rajamisele, mis mõne aasta pärast oleks tasunud end mitmekordselt. Nad ei näinud tulevikuperspektiive, olgugi, et mõlemad töötasid ausalt ja esikohal olid neil ühismajandi huvid. Võiks öelda, et nad ei olnud veel vabanenud üksiktalupojale omasest piiratusest ja konservatiivsusest. Kuna neil oli suur autoriteet nii juhatuse kui ka kogu kolhoosipere silmis, siis läks ka kogu kolhoosi areng nende poolt märgitud rada. See rada viis muidugi kolhoosi tõusu poole, kuid aeglasemalt kui seda võimalused oleksid lubanud.

1955.aastal asus kolhoosis tööle agronoomina sm.Laine Lossmann. Juba 25.juulil 1955.aastal Lihula rajooni TSN TK, tehes oma istungil kokkuvõtteid rajooni kolhooside vahelisest sotsialistlikust võistlusest 1955.a. I poolaastal, otsustas: "Märkida ära "Oktoobri" kolhoosi agronoomi

sm. Losmanni head tööd kolhoosi tööde organiseerimisel...[1]
Sm.Lossmann töötas kolhoosis kohusetruult 1958.aastani, lahkudes siis agronoomikohalt perekondlikel põhjustel. Kolhoosi juhatus, olles aru saanud põllumajanduse spetsialisti tähtsusest kolhoosis, palkas samal aastal kohe uue agronoomi, kelleks oli Luule Laaneorg, kes osutus samuti tubliks töötajaks. 1958.a. oktoobris kirjutas ajaleht "Koit" artiklis "Oktoobri kolhoos sai tubli agronoomi", et sm.Laaneorg töötab kohusetundlikult ja on pälvinud lühikese ajaga kogu kolhoosipere tunnustuse.[2]

Kolhoosi juhtiva kaadri kogemustekasv ja täienemine põllumajanduse spetsialistiga aitas kaasa ühismajandi tööde paremaks organiseerimiseks ja seega ka toodangu suurendamiseks.

Kolhoosi juhatuse tegevusest annavad ülevaate juhatuse protokollid. Meie poolt vaadeldaval perioodil pidas juhatus keskmiselt aastas 11 koosolekut, seega peeti esimehe poolt kinni juhtimise kollegiaalsuse printsiibist. Milliseid tähtsamaid samme juhatus siis rakendas ühismajandi edasiviimiseks?

Kõigepealt tuleb märkida lisatasude süsteemi rakendamist, mis omas küllalt suure tähtsuse kiirete põllutööde läbiviimise tähtaegade lühendamiseks. 1954.aastal määratakse heinatöödest osavõtjaile lisatasu 10 %,[3] viljakas-

---

1 Lihula Rajooni TSN TK istungi otsus nr. 111/2, 25.VIII 1955. Lihula Rajooni TSN TK arhiiv Lihulas.

2 "Koit" nr.118, 7.okt. 1958.

3 Juhatuse protokoll nr.9, 29.06.1954.a.

vatusperioodil määrati lisatasu järgmiselt: hobumasinaga töötajaile 20 kg teri ha kohta, käsitsi töötajaile 30 kg teri hektari kohta.[1] Ajal, mil normipäeva kohta tulev töötasu oli veel madal, oli lisatasude maksmine tõhusaks vahendiks kolhoosnike materiaalse huvi äratamiseks ühistööde vastu.

Väga tähtsaks tuleb pidada seda, et aastail 1954-1958 kolhoosi juhatus seab oma töös väärilisele kohale hoolitsemise inimeste eest, nende materiaalse kindlustamise vanaduspäeviks ja tasulise puhkuse sisseseadmise. Juhatuse otsusega said 1958.aastal 1957.aasta eest tasulist puhkust 11 kolhoosnikut.[2] Samuti otsustati hakata 1958.a. 1.juulist maksma pensione meestele, kes on saanud vanaks 65 aastat ja naistele, kes on saanud vanaks 60 aastat. Pensionisaajate nimekirja võeti 15 kolhoosnikut, keda pensioneeriti 50-95 normipäeva ulatuses.[3]

Need juhatuse otsused kinnitas üldkoosolek üksmeelselt. 1958.aastal seati kolhoosis sisse ka tasuline sünnitus- ja haiguspuhkus. Need juhatuse poolt algatatud sammud näitasid kolhoosnikele, et kui töötada hoolega kolhoosis, kindlustades sellega kolhoosi majanduslikku tõusu, siis ka kolhoos on suuteline kindlustama kolhoosnike materiaalse olukorra.

---

[1] Juhatuse koosoleku protokoll nr.13, 4.10.1954.a.

[2] Juhatuse koosoleku protokoll nr.4, 28.05.1958.a.

[3] Juhatuse koosoleku protokoll nr.6, 13.08.1958.a.

Need juhatuse sammud kolhoosnike materiaalse olukorra kindlustamiseks, aitasid kindlasti kaasa kolhoosnike tööaktiivsuse tõusule. 1958.aastal kerkisid esile ka sellised tööeesrindlased-põllutöölised, nagu Alberg, Priidik, Võitsalu, Kristjan, Hein, Ilma ja teised, kes töötasid aastas välja üle 400 normipäeva.[1]

Kuid ka vaadeldaval perioodil esines kolhoosi juhatuse ja esimehe poolt vigu kolhoosi juhtimisel ja tööde organiseerimisel. Üheks peamiseks veaks oli, nagu aastail 1951-1953, konkreetsete töögraafikute puudumine. Näiteks 1954.a. aprillis juhatuse koosolekul, kus arutati kevadtööde läbiviimist, võeti vastu järgmine otsus: "Kevadpõllutööde läbiviimisel otsustati, et juhatus abistab igati põllundusbrigadire tööde organiseerimisel."[2] Ja see oligi kõik. Asi ei olnud parem ka järgmistel aastatel. Partei Lihula Rajoonikomitee büroo 1957.a. juulis juhtis teistkordselt kolhoosi esimehe tähelepanu sellele, et põhiliste põllutööde läbiviimiseks on vaja koostada konkreetsed plaanid. Anda inimestele konkreetsed ülesanded. Ära märkida tööde lõpetamise tähtajad ja nõuda igalt inimeselt temale antud ülesande täitmist ettenähtud tähtajaks. Büroo nõudis esimehelt otsekohest loobumist senisest väärast juhtimispraktikast.[3]

Suureks puuduseks tuleb lugeda seda, et ei kolhoosi

---

[1] 1958.a. kolhoosi liikmetega peetava arvelduste raamat.

[2] Kolhoosi juhatuse protokoll nr.6, 12.04.1954.a.

[3] EKPA, fond nr.1898, nimistu nr.17, sü nr.5, lk.159-161.

juhatus ega ka parteiorganisatsioon ei pööranud tõsist tähelepanu sotsialistliku võistluse organiseerimisele. Näitliku agitatsiooni kaudu valgustati küll töötulemusi ja tõsteti esile eesrindlasi ning nende saavutusi, kuid konkreetseid sotsialistliku võistluse kohustusi välja ei töötatud ja ka kokkuvõtteid ei tehtud, kuna seda ei kajasta ei juhatuse ega ka üldkoosolekute protokollid. Vesteldes rajooni täitevkomitee esimehe sm.Vainoga sotsialistliku võistluse organiseerimisest rajooni teistes ühismajandites ja selle positiivsetest tagajärgedest, tõi sm.Vaino näite naaberkolhoosi, Kalinini nimelise kohta. Aastail 1954-1955 oli see kolhoos "Oktoobri" kolhoosist mahajäänum, kuid astunud sotsialistlikku võistlusse kolhoosiga "Uued Rajad", hakkas seal olukord aasta aastalt paranema ja 1960.a. jõudis Kalinini nimeline kolhoos juba rajooni eesrindlike majandite tasemele, minnes ette "Oktoobri" kolhoosist. Rajooni peazootehnik sm.Looring märkis, et tänu hästi organiseeritud sotsialistlikule võistlusele lõpsjate-karjatalitajate vahel Kingissepa nimelises ja "Esimese Mai" kolhoosis, tõusis kiiresti piimatoodang aastail 1959 ja 1960.

Need andmed näitavad veenvalt sotsialistliku võistluse tähtsat osa tööviljakuse tõstmiseks ja toodangu suurendamiseks ning kolhoosnike tööaktiivsuse suurendamiseks.

Juba eelpool nägime, et kolhoosi juhatus ja esimees ei teinud õiget kalkulatsiooni majanduse arendamiseks. Jagamatusse fondi eraldati raha liiga vähe, töötasuks väljamakstav summa oli liiga suur. Selle tagajärjel rahalisi

vahendeid kapitaalmahutusteks oli vähe ja kolhoos ei suutnud vaadeldaval perioodil ehitada ühtki ajakohast tootmishoonet (karjalaut 80 lehmale ehitati vanadele kivimüüridele, mis olid säilinud veel mõisa ajast), mis pidurdas ka loomakasvatuse mehhaniseerimist.

Vähe tähelepanu pööras kolhoosi juhatus ka ühismajandi kõigi võimalike tootmisharude arendamisele, sest nagu nägime, ei arendatud ka aastail 1954-1958 edasi ei kana- ega lambakasvatust. 1957.a. septembris juhtis Lihula Rajooni TSN TK oma istungil otseselt kolhoosi esimehe tähelepanu sellele, et kolhoosis on vaja paralleelselt teiste loomakasvatusharudega arendada ka lambakasvatust, kuna see suurendab kolhoosi sissetulekuid ja annab väärtuslikku toorainet tööstusele.[1]

Seda otsust täitis kolhoosi juhatus halvasti. Lammaste arv suurenes 1958.aastaks võrreldes 1957.aastaga ainult 10 võrra.[2]

Tuleb märkida ka seda, et ei kolhoosi juhatus ega ka parteialgorganisatsioon ei tegelenud noortega. Ei astutud mingisuguseid samme selleks, et noored jääksid kolhoosi tööle, vaid noorte lahkumisele vaadati kui paratamatusele.

Lõpetades kolhoosi arengu vaatlemise 1954-1958.aastani, näeme, et partei ja valitsuse vastavate otsuste ellurakendamise tulemusena "Oktoobri" kolhoosis pandi kindel

---

[1] Lihula Rajooni TSN TK otsus nr.84, 12.09.1957.a. Lihula Rajooni TSN TK arhiiv, Lihulas.

[2] Kolhoosi 1957. ja 1958.a. aastaaruanded.

alus ühismajandi edasisele arengule. Kolhoos sai üle kasvuraskustest. Suurenes põllumajandussaaduste toodang, paranes kolhooshike materiaalne olukord. Kolhoosi loodi parteialgorganisatsioon, kelle initsiatiivil hakati rohkem tähelepanu pöörama liikmete poliitilisele kasvatamisele ja nende materiaalsete huvide kindlustamisele. Kolhoosi ees avanesid avarad arenguperspektiivid, ta oli muutumas tõeliseks mehhaniseeritud sotsialistlikuks suurmajandiks.

III PEATÜKK

"OKTOOBRI" KOLHOOSI SAAVUTUSED SEITSEAASTAKU ESIMESTEL AASTATEL 1959-1960

1. Seitseaastaku ülesanded põllumajanduse alal ja võitlus nende täitmise eest "Oktoobri" kolhoosis.

Aastail 1954-1958 saavutas kogu põllumajandus Nõukogude Liidus vastavate partei ja valitsuse otsuste ellurakendamise tulemusel suurt edu. Tõusis põllumajandussaaduste toodangu juurdekasvu tempo. See innustas 1957.a. alustama kolhooside ja sovhooside initsiatiivil üldrahvalikku liikumist, mille eesmärgiks oli lähemail aastail järele jõuda ja ette minna Ameerika Ühendriikidest liha, piima ja või tootmises ühe elaniku kohta.

Põllumajanduse arengu edusammud aastail 1954-1958 võimaldasid parteil ja valitsusel välja töötada 7-aasta plaani raames ka põllumajanduse edasise tõusu programmi. Partei XXI kongressil sm.Hruštšov, tehes ettekannet seitseaasta plaani kontrollarvudest, märkis ka põllumajanduse põhilise ülesande aastaiks 1959-1965. Ta ütles: "Eelseisval seitseaastakul seisab ülesanne selles, et saavu-

tada selline põllumajandusliku tootmise kasv, mis võimaldaks rahuldada elanikkonna vajadusi tähtsamate toitainete järele, järsult suurendada põllumajandusliku tooraine ressursse, et külluses varustada elanikkonda suures valikus ja kvaliteetsete toitainetega ning rahuldada kõik muud riigi vajadused põllumajandussaaduste järele."[1]

Põhimiste põllumajandussaaduste toodangu hulk NSV Liidus kavandati 1965.aastaks järgmiselt:

T a b e l 14.[2]

1965.aastaks planeeritud põllumajandussaaduste toodang Nõukogude Liidus

	Toodangu hulk aastas	1965.aastaks protsentides 1958.a. võrreldes
Teravili (miljardit puuda)	10 - 11	118 - 129
Kartul (miljonit tonni)	147	167
Liha tapakaalus (milj. tonni)	16	200
Piim (milj. tonni)	100 - 105	170 - 180

1 N.S.Hruštšov "NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965", lk.30. Tallinn 1959.

2 Sealsamas, lk.30-31.

Seitseaastaku peasuunaks põllumajanduses on teraviljatootmise suurendamine kõigi teraviljakultuuride saakide tõstmise teel, mis peab võimaldama rahuldada ka loomade söödabaasi vajadused ja tagama loomakasvatussaaduste pideva tõusu. Eesti NSV-s seitseaastakul põllumajandussaaduste tootmise põhisuunaks jääb piima ja sealiha tootmine, kuna kaubalise teravilja tootmine Eesti oludes läheb kalliks. Küll aga peab teraviljatootmine suurenema sedavõrd, et põhiliselt rahuldada loomakasvatust jõusöödaga, et väheneks ostujõusöötade osatähtsus kolhoosides ja sovhoosides.

Lihula rajooni põhilised toodangu näitajad seitseaastakul põllumajanduslike kolhooside osas kujunesid järgmisteks: toota piima 1965.aastal 19 805 tonni (1959.a. toodeti 9315 tonni). Toota liha eluskaalus 1965.aastal 2744 tonni (1959.a. toodeti 1064 tonni) ja saada teravilja hektarilt keskmiselt 1965.aastal 17 ts (1959.a. saadi 12 ts).[1]

Kuidas rajooni kolhoosid võtsid osa seitseaastaku ülesannete lahendamisest, seda jälgime "Oktoobri" kolhoosi tegevuse põhjal.

Lähtudes rajooni seitseaastaku plaani üldistest ülesannetest põllumajanduse alal, töötas ka "Oktoobri" kolhoos välja oma majanduse arendamise põhinäitajad aastaiks 1959-1965. Need näitajad on järgmised:

---

[1] Lihula Rajooni Põllumajandusinspektsiooni andmeil.

T a b e l 15.[1]

"Oktoobri" kolhoosi arengu põhinäitajad aastaiks 1959-1965

	1959	1960	1965
Toota piima (tonni)	187	210	385
Toota liha eluskaalus (tonni)	27,7	32,6	52,6
Sellest sealiha eluskaalus (tonni)	12,4	14,9	27
Lehmade arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta	8	8	12
Teravilja keskmine hektarisaak (ts)	11,7	12,3	15,6
Üldtulu (rubla)	730.000	734.400	1.360.000
Eraldamised jagamatusse fondi (rbl.)	131.000	140.000	665.000
Eraldamised kapit. ehitusteks (rbl.)	25.000	60.000	30.000
Eraldamised maaparanduseks (rbl.)	12.000	20.000	40.000

Vaatleme esmalt, kui palju peab tõusma kolhoosi toodang 1965.aastaks 1958.a. võrreldes. Piimatoodang peab tõusma 161 tonni, lihatoodang 34 tonni, sellest sealiha toodang 17 tonni. Lehmade arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta peab tõusma 4 võrra. Teravilja keskmine hektarisaak peab tõusma 6,2 ts hektarilt. Kolhoosi üldtulu

[1] "Oktoobri" kolhoosi seitseaasta plaan.

aga 789 994 rubla võrra. Et veenduda koostatud tootmisplaani reaalsuses, vaatame, kuidas täitis kolhoos plaani seitseaastaku kahel esimesel aastal. Kõigepealt piimatoodang.

T a b e l 16.[1]

Piimatoodang aastail 1959-1960

	1959	1960
Lehmade arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta	7	8
Keskmine piimatoodang ühe lehma kohta (kg)	2517	2641
Piima kogutoodang (tonni)	314	340

Tabeli andmed näitavad, et piima kogutoodang ületas kaugelt planeeritud näitajad ja lähenes juba 1960.aastal 1965.aastaks ettenähtud tasemele. Juba 1958.aastal tootis kolhoos rohkem piima, nimelt 244 tonni, kui oli planeeritud toodang 1959.aastaks. Seega näeme, et plaani koostamisel ei arvestatud reaalseid võimalusi ja plaan koostati palju väiksem tegelikest võimalustest. Selline plaan aga ei stimuleeri võitlema tõsiselt toodangu suurenemise eest, vaid demoraliseerib inimesi. Tekitab enesega rahulolu tunde, et asjad on korras, kuna ületame tugevasti plaani. Kolhoosi juhatus ei julgenud või ei tahtnud kolhoosnike ja kolhoosi ette seada tõsiseid ülesan-

[1] Kolhoosi 1959. ja 1960.a. aastaaruanded.

deid, mis oleks mobiliseerinud kogu kolhoosipere võitlema toodangu tõusu eest. Ilmselt hinnati ka vääralt plaani tähtsust. Esimees, vastates küsimusele, miks plaan koostati nii väike, ütles: "Eks me töötame nagu jõuame, mis sest plaanist, võta suured kohustused, ei jõua äkki täita, tuleb pahandusi".

Kuid piima tootmises toimus siiski suur hüpe ülespoole 1959.a. võrreldes 1958.aastaga, kuna 1959.a. toodeti 70 tonni piima rohkem. Kuna lehmade arv jäi samaks, mõlemal aastal oli 7 lehma 100 ha põllumajanduslikult kasutatava maa kohta, siis toimus toodangu tõus just lehmade produktiivsuse tõusu arvel. Kui 1958.a. keskmine piimatoodang ühe lehma kohta oli aastas 2055 kg (vt. tabel 8), siis 1959.aastal 2417 kg, seega tõusis keskmine toodang aasta jooksul 462 kg, kuid jäi siiski veel maha rajooni keskmisest 75 kg võrra (rajooni keskmine piimatoodang ühe lehma kohta oli 1959.a. 2559 kg[1]).

1960.aastal toimus edasine tõus piima tootmises. 1960.aastal suurenes ka 1 võrra lehmade arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta, jõudes 8-ni, mis võrdus rajooni vastava keskmise arvuga, kuid toodangu hulgalt ühe lehma kohta, kolhoos 1960.a. ületas rajooni keskmise 49 kg võrra (rajooni keskmine piimatoodang ühe lehma kohta 1960.aastal oli 2592 kg[2]).

---

[1] Lihula Rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

[2] Lihula Rajooni Statiskikainspektuuri andmeil.

Millest oli siis tingitud piimatoodangu järsk tõus seitseaastaku esimestel aastatel? Võrdleme söötade hulka, mis anti lehmadele 1958. ja 1960.aastal.

T a b e l 17.[1]

Söötade kasutamine piimakarjale 1958. ja 1960.aastal (tsentnerites)

	1958	1960
Oma majandist saadud jõusööt	53	78
Silo	-	2475
Söödajuurvili	378	390
Hein	1309	1516
Ostetud jõusööt	435	685

Tabel näitab, et lehmadele antava söötade hulk oli kasvanud tunduvalt, selles peituski toodangu tõusu ja produktiivsuse tõusu põhjus. Söödabaasi laienemine tagati peamiselt saagikuse tõusuga taimekasvatuses, silo kasutamisega ja eriti ostujõusööda hulga suurendamisega. Ostujõusööda ja oma majandist saadud jõusööda koguse võrdlemine näitab, et 1960.aastal oma majandis toodeti jõusööta 480 ts, kasutati aga ostujõusööta 1048 ts.[2] 1960.aastal kulutas kolhoos ostujõusöödale 103 758 rubla, kogu kolhoosi tootmiskulud olid 1960.aastal 283 143 rubla, seega

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanded.

[2] Kolhoosi 1960.a. aastaaruanded.

ligi pool tootmiskuludest läks jõusöödale.[1] Kui kolhoos oleks suutnud toota vajalikus koguses teravilja, siis oleks võinud rahaga, mis kulutati jõusööda ostmiseks ehitada kanala.

Järgnevalt peatume lihatoodangul kolhoosis seitseaastaku esimestel aastatel.

T a b e l 18.[2]

Liha tootmine kolhoosis 1959. ja 1960.aastal eluskaalus (tonnides)

	1959	1960
Liha kogutoodang	29	46
Sellest sealiha	13	17

Võrreldes lihatoodangut tabel 15 toodud näitajatega seitseaasta plaanis, näeme, et ka siin nii liha kogutoodangu kui ka sealiha toodangu osas kolhoos ületas kaugelt plaani. Ka selles osas koostas kolhoos plaani väiksema reaalsetest võimalustest. Mis võimaldas tõsta lihatoodangut 23 tonnilt 1958.aastal 46 tonnini 1960.aastal? Kõigepealt vasikate üleskasvatamine ja müümine sügisel. Kui 1958.aastal realiseeritud veise keskmine eluskaal oli 100 kg, siis 1960.aastal oli see 180 kg, samuti tõusis ka

[1] Kolhoosi 1960.a. aastaaruanne.

[2] Kolhoosi 1959. ja 1960.a. aastaaruanne.

realiseeritud sigade keskmine eluskaal. Kui 1958.a. oli see 70 kg, siis 1960.aastal 97 kg.[1] Peale selle, et sigu ja veiseid hakati realiseerima kõrgema eluskaaluga suurenes ka realiseeritud loomade arv. Kui 1958.aastal realiseeriti 143 siga ja 110 veist, siis 1960.aastal 177 siga ja 149 veist.[2]

Kasvatada üles suuremat arvu sigu ja veiseid ning realiseerida neid suurema eluskaaluga võimaldas söödabaasi laienemine ja seda eriti ostujõusööda osas, kuna taimekasvatuses kolhoos sellist edu ei saavutanud nagu loomakasvatuses ka seitseaastaku esimestel aastatel. Taimekasvatuse olukorrast annab ülevaate järgmine tabel.

T a b e l 19.[3]

Tähtsamate põllukultuuride külvipind ja saagid 1959-1960

Põllukultuuri nimetus	1959	1960
Talinisu (ts) ha-lt	15,2	4,4
Talirukis (ts) ha-lt	10	12,1
Oder (ts) ha-lt	6,6	9,8
Segavili (ts) ha-lt	4,4	6,4
Teravilja külvipind kokku (ha)	192	192

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanded.

[2] Sealsamas.

[3] Kolhoosi 1959. ja 1960.a. aastaaruanded.

Kartul (ts) ha-lt	74	108
Kartuli külvipind (ha)	24	27,8
Põldhein (ts) ha-lt	21	17,5
Põldheina külvipind (ha)	83	93
Maisi külvipind (ha)	2,4	10
Maisi haljasmassi saak (ts) ha-lt	208	245

Keskmine teravilja hektarisaak oli 1959.a. 9 ja 1960.aastal 9,8 ts hektarilt, kui talinisu ei oleks ikaldunud, oleks 1960.aastal olnud keskmine hektarisaak umbes 12 ts. Rajooni keskmised teravilja hektarisaagid olid neil aastail vastavalt 11,7 ja 12,3 ts.[1] Võrreldes 1958. aastaga, mil keskmine teravilja hektarisaak oli 9,4 ts (vt. tabel 10), oli edasiminek teravilja saagikuse osas siiski väike. Teravilja külvipind oli tõusnud 1958.aastaga võrreldes 12 ha võrra, mis oli samuti väike.

Kolhoosi 7-aasta plaanis oli ette nähtud 1960.aastal saada keskmiseks teravilja hektarisaagiks 12,3 ts (vt. tabel 15), selles osas aga jäädi kaugele maha plaanist.Kartulikasvatuses võis näha edasiminekut nii külvipinna kui ka saagi osas, 1960.a. kartulisaak ületas esmakordselt 100 ts piiri ühe ha kohta ja hakkas seega lähenema võimalikule keskmisele saagile.

Ka mais leidis endale koha kolhoosi külvipinnas.

---

[1] Lihula Rajooni Statistikainspektuuri andmeil.

1960.aastal kasvatati maisi esmakordselt juba suuremal pindalal, kuid saak kujunes suhteliselt väikeseks, kuna remondi- ja tehnikajaam ei viinud õigeaegselt läbi keemilist umbrohutõrjet.

Taimekasvatuses ei suutnud kolhoos täita endale võetud kohustusi. Kolhoosi ette on kerkinud tõsine hädaoht, et taime- ja eriti teravilja madalad saagid hakkavad pidurdama loomakasvatuse hoogsat arengut. Kolhoosi juhatus, minnes kergema vastupanu teed, s.o. lootes peamiselt ostujõusöödale, ei võtnud veel tõsiselt päevakorda võitlust põllukultuuride saakide otsustava tõstmise ja külvipindade laiendamise eest. Põldude väetamise probleemi püütakse lahendada põhiliselt mineraalväetiste kasutamisega, kuid praegu ei suuda meie tööstus veel rahuldada põllumajanduse vajadust mineraalväetise osas täielikult ja ka kolhoos saab ainult aastas 2/3 vajaminevast mineraalväetise kogusest. Samal ajal aga ei ole juhatus midagi ette võtnud orgaanilise väetise koguse suurendamiseks. Ei kasutata turvast aluspanuks loomadele, kuigi ainult 20 km kaugusel on turbaraba, kust müüakse kolhoosidele freesturvast. Kolhoos aga peab turba kohalevedu liiga kalliks. Ei taheta aru saada, et turba kasutamisega võib kiiresti tõsta sõnniku kogust, mis võimaldab põlde paremini väetada ja saada enamsaaki, mis kindlasti ületaks mitu korda turbaveole tehtud kulutused.

Madalad saagid viimaseil aastail olid põhjustatud peamiselt vähesest väetamisest, kuigi sõnnikut oli vähe, ei võtnud kolhoos kasutusele ka põldude väetamiseks nii-

sugust agrotehnilist võimalust nagu haljasväetis. Ka täpsed külvikorrad olid sisse viimata, mis kindlasti põhjustas omakorda võimalikust madalamaid saake. Kolhoosi agronoomile pandi ka brigadiri ja söödakorraldaja kohustused, mis kiskus teda eemale oma otsesest tööst. 1960. aasta kevadel lahkus ka teine agronoom perekondlikel põhjustel kolhoosist.

Kuna seitseaastaku esimestel aastatel suurenes kolhoosis tunduvalt liha ja piimatoodang ja kuna just sellest toodangust kolhoos sai põhimise sissetuleku, siis suurenesid tunduvalt ka kolhoosi rahalised tulud. Kui 1958. aastal kolhoos sai rahalist tulu 570 006 rubla, siis 1960.aastal juba 1 009 810 rubla. Seega suurenes rahaline tulu seitseaastaku esimestel aastatel ligi kaks korda ja seda just toodangu suurenemise arvel. Samal ajal suurenes tulu veisefarmist 331 058 rublalt 493 160 rublani ja seafarmist 101 416 rublalt 202 781 rublani. On huvitav, et tulu lambafarmist vähenes samal ajavahemikul 17 545 rublalt 15 488 rublani ja kanafarmist 26 377 rublalt 20 301 rublani.[1]

Seega lamba- ja kanafarmid ka seitseaastaku esimestel aastatel jäid täielikult kõrvale kolhoosi juhatuse tähelepanust ja hakkasid isegi andma vähem kaubatoodangut kui varem.

Täites 7-aasta plaani ja üldrahvalikku ülesannet, jõuda järele ja mööduda Ameerika Ühendriikidest lähemail

---

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanded.

aastail piima ja liha toodangu poolest ühe elaniku kohta, saavutas kolhoos aastail 1959-1960 uue järsu liha- ja piimatoodangu tõusu, mis ületas tunduvalt kolhoosi 7-aasta plaanis 1960.aastaks ettenähtud taseme.

See tõestas veel kord, et kolhoosikorras on olemas suured võimalused toodangu kiireks ja pidevaks tõstmiseks. Seoses toodangu kasvuga ületas kolhoos ka 1960.aastal tunduvalt rahaliste sissetulekute plaani.

Samal ajal aga taimekasvatuse areng oli aeglane ja ei saavutanud 7-aasta plaanis 1960.aastaks ettenähtud taset. Vaatamata suurtele edusammudele liha- ja piimatoodangu kasvu osas ei saavutanud kolhoos siiski veel 1960.a. vabariigi keskmist taset. Kui vabariigis oli keskmine piimatoodang ühe lehma kohta 2770 kg ja piima toodang 100 ha põllumajanduslikult kasutatava maa kohta 249 ts, siis kolhoosis vastavad näitajad olid 2641 kg ja 210 ts. Kuigi kolhoos asub suhteliselt halva pinnasega maal, siis vabariigi keskmise tootmistaseme saavutamine ja isegi selle ületamine ei käi kolhoosile üle jõu. Taimekasvatuse parema organiseerimise korral võiks kolhoos vabariigi keskmise taseme liha ja piima tootmises saavutada juba lähema kahe-kolme aasta jooksul. Võimalusi põllukultuuride saakide suurendamiseks ja toodangu laiendamiseks kolhoosil on, sest kolhoos ei ole kaugeltki kasutanud ära kõiki reserve. Tuleb anda põldudele rohkem väetist ja kinni pidada kaasaegse agrotehnika nõuetest. Uudismaade kasutamisele võtmise arvel on võimalus laiendada ka teraviljade külvipinda ja kasutusele võtta kultuurrohumaid.

Seitseaastaku esimestel aastatel jätkus kolhoosis ka põllumajanduse mehhaniseerimine, kuid endiselt ainult põllutööde osas ja transpordi alal. Kuigi kolhoosi masinapark ei suurenenud võrreldes 1958.aastaga, intensiivistus tunduvalt masinate kasutamine. Kui 1958.aastal 3 traktorit töötasid aasta jooksul välja 875 tingkünni hektarit, siis 1960.aastal 1242.[1]

Täielikult olid mehhaniseeritud sellised tööd nagu künd, teraviljade külv ja kultiveerimine. Traktorid leidsid kasutamist ka kartulipanekul vagude ajamisel ja kartulivõtmisel kartulivõtmisemasina veol, heinaniitmisel, põhulohistamisel ja põllukultuuride vaheltharimisel. Kuid rida raskeid ja suurt tööjõukulu nõudvaid töid jäi veel mehhaniseerimata, nagu sõnniku tõstmine ja laotamine, kartulivõtmine, linakitkumine, heinte tõstmine jne. See ei ole ainult kolhoosi süü, kuna häid ja otstarbekohaseid masinaid nende tööde mehhaniseerimiseks kolhoosil veel ei ole.

Taimekasvatustööde täielikuks mehhaniseerimiseks on meie konstruktoreil ja tehastel vaja tõsisemalt suhtuda uute masinate loomisse ja olemasolevate, end töös õigustanud masinate väljalaske suurendamisele. Küsimus on seda aktuaalsem, et meie kolhoosides enamuses on puudus töökätest.

Kombaini kasutamine teravilja koristamisel laienes tunduvalt. Kui 1958.aastal koristati kombainiga teravilja

---

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanne.

86 ha 187-st, siis 1960.aastal 163 ha 192-st.[1] Kombainiga koristatava pindala suurendamist võimaldas ulatuslik kivide koristamine põldudelt, näiteks ainult 1960.aastal kulutas kolhoos kivide koristamiseks 20 127 rubla.[2]

Kui taimekasvatuses ka seitseaastaku esimestel aastatel suurenes mehhaniseerimise aste, siis loomakasvatuses selles osas edasi ei jõutud, kui mitte arvestada mehhaniseerimise võimaluste laiendamist uue 250 seale määratud sigala valmimise näol.

Seoses rahalise sissetuleku suurenemisega suurenes ka jagamatu fondi summadesse eraldamise protsent 15-lt 20-le. See võimaldas kolhoosil asuda uute loomakasvatushoonete ehitamisele vastavate tüüpprojektide järgi. Nii valmiski 1960.aasta jooksul kerget tüüpi sigala 250 seale, samuti alustati eeltöödega uue karjalauda ehitamiseks, mis valmib 1962.aastaks.

Uus ajakohane sigala ehitati valmis, aga selle juures tuli selgelt ilmsiks ka juhatuse konservatiivsus. Nimelt ei mehhaniseeritud seatalitajate tööd. Kolhoos ehitas sigala oma vahenditega (kolhoos ei kuulu rajooni kolhoosidevahelise ehituskontori liikmeskonda), seepärast ei saanud ta ka vajalikku sisustust tööde mehhaniseerimiseks kusagilt muretseda. Kuigi ehitamine oma vahenditega tuli odavam, jäi töö siiski poolikuks. Näib, et kolhoosi juha-

---

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanne.

[2] Kolhoosi 1960.a. aastaaruanne.

tus loeb raha kulutamist mehhaniseerimisele asjatuks ja laseb parem inimesi vedada käe otsas sigadele sööta ette ja virtsa välja, rääkimata söötade ettevalmistamisest. Kui mehhaniseeritud sigalates üks talitaja hooldab kuni 1000-1500 siga, siis kolhoosi uues sigalas tuleb praegu ühe talitaja kohta umbes ainult 100 siga. Kuid kui kaua on nõus ja leida inimesi, kes tahaksid tänapäeval teha sellist tööd, sellele kolhoosi juhatus ei mõtle.

Kolhoos kannatab pidevalt töökäte puuduse all põllutöödel, kuid samal ajal oli 1960.aastal kolhoosi 70-st tööjõulisest inimesest 29 seotud loomakasvatusega.[1] Loomakasvatuse mehhaniseerimise korral vabaneks sealt vähemalt 15 tööjõulist inimest, keda saaks rakendada põllutöödele. Sellise tööjõuhulga rakendamise korral suudaks kolhoos kiiremini kõrvaldada taimekasvatuse mahajäämuse, mis ähvardab praegu teravalt pidurdada loomakasvatuse edasist arengut. See oleks loomakasvatuse mehhaniseerimise üks külg, kuid tuleb arvestada ka mehhaniseerimise mõju toodangu omahinna alandamisele ja lõpuks on vaja kergendada ka loomakasvatustöötajate rasket füüsilist tööd.

Kuna lähemal kahel-kolmel aastal ei ole veel loota riikliku elektrivõrgu voolule, on kolhoosil vajalik muretseda elektriagregaat, kuna kolhoos on üks neist väheseist rajoonis, kes seda teinud veel pole. See aitaks kiiremini loomakasvatuse mehhaniseerimisele kaasa.

Järgnevalt peatume tööviljakusel. Seda küsimust on

---

[1] Kolhoosi 1960.a. aastaaruanne.

võimalik jälgida kolhoosis alates 1958.aastast, kuna sellest ajast alates kolhoosi aastaaruanded valgustavad seda küsimust seoses toodangu omahinna arvestamisega. Tööviljakuse vaatlemisel võtame lähtekohaks inimpäevade arvu, mis kulutati ühe tsentneri toodangu saamiseks.

Kõigepealt teraviljakasvatus. Kui 1958.aastal kulutati ühe tsentneri teravilja tootmiseks 4,4 inimpäeva, siis 1960.aastal ainult 0,6,[1] seega suurenes tööviljakus teraviljakasvatamisel 3 aasta jooksul üle 7 korra, see on ka arusaadav, kuna nägime eelpool, et just teraviljakasvatus oli kolhoosis kõige enam mehhaniseeritud majandusharuks. Käsitsitööks oli põhiliselt jäänud ainult kombainipõhu kokkutõstmine. Kartulikasvatuses, kus mehhaniseerimise aste oli veel madal, suurenes ka tööviljakus vähe. Kui 1958.aastal kulutati ühe tsentneri kartuli tootmiseks 0,9 inimpäeva, siis 1960.a. vähenes inimpäevade arv ühe tsentneri tootmiseks 0,5-le.[2]

Kuna loomakasvatuse mehhaniseerimiseks, nagu nägime eelpool, vaadeldaval perioodil veel midagi ette ei võetud, siis oli tööviljakuse kasv võrreldes eelmiste aastatega loomakasvatuses väga väike ja toimus ainult toodangu suurenemise arvel. Kui näiteks 1958.aastal kolhoosis kulutati ühe tsentneri piima tootmiseks 1,9 inimtööpäeva, siis 1960.aastal 1,1. Sealiha osas olid vastavad arvud 11 ja 8 inimtööpäeva.[3]

---

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanded.

[2] Sealsamas.

[3] Sealsamas.

2. Kolhoosnike materiaalse ja kultuurilise heaolu edasine kasv. Kolhoosi tööjõuga ja spetsialistide kaadriga kindlustamise küsimus.

Seitseaastaku esimestel aastatel, koos kogu kolhoosi arenguga, toimus ka kolhoosnike materiaalse ja kultuurilise heaolu edasine kasv. 1960.aastal läks kolhoos üle rahalisele töötasule ja igakuusele töötasu maksmisele. Suurenesid ka summad pensionide maksmisele ja puhkusetasudeks. Paranes kolhoosnike kultuuriline teenendamine.

Peatume nüüd konkreetselt kolhoosnike materiaalse heaolu edasisel tõusul. Kui 1958.aastal kolhoosnike töötasu summa koos naturaalsaadustega oli 366 952 rubla, siis 1960.aastal oli see summa 445 427 rubla. 1958.aastal oli ühe normipäeva rahaline hinne 10,36 rubla, 1960.aastal aga 20,11 rubla. 1958.aastal maksti pensione ja puhkusetasusid 7132,24 rubla väärtuses, 1960.aastal aga 29 700 rubla väärtuses. 1960.aastal oli põllutöölise keskmine kuutasu 395 rubla, lüpsja-karjatalitaja keskmine kuutasu 602 rubla ja seatalitaja keskmine kuutasu 942 rubla.[1]

Seoses kolhoosnike töötasu suurenemisega suurenesid ka nende hoiused hoiukassas. Kui 1958.aastal oli kolhoosnikel hoiuseid 40 700 rubla väärtuses, siis 1960.aastal juba 101 000 rubla väärtuses.[2] 1960.aastal oli "Oktoobri"

---

[1] Kolhoosi 1958. ja 1960.a. aastaaruanded.

[2] Varbla hoiukassa andmeil.

kolhoosi liikmetel 3 isiklikku sõiduautot ja 9 mootorratast.[1] Varbla kaupluses, mis põhiliselt teenendab "Oktoobri" kolhoosi liikmeid, kasvas läbimüük 1960.aastaks võrreldes 1958.aastaga 300 000 rubla võrra.[2]

Toodud andmed lubavad teha järelduse, et "Oktoobri" kolhoosnike materiaalne heaolu oli tõusnud. Võime märgata isegi teatud jõukust, mis väljendub luksusesemete muretsemises osa kolhoosnike poolt. Kas kodanliku korra tingimustes oleks keegi "Oktoobri" kolhoosi liikmetest jõudnud endale osta sõiduautot? Sellele võib vastata kindlasti - ei. Kolhoosikord on kindlustanud talupojale jõuka elu, kusjuures tuleb arvestada, et töö maht, mida talupoeg tegi oma üksiktalus, oli palju suurem kui praegu kolhoosis, kuna praegu ei tööta ju keegi päikesetõusust päikese loojakuni.

Tuleb aga märkida, et ka 1960.aastal, kus kolhoosi üldtulu oli 1 009 810 rubla, maksti kolhoosnikele töötasuks 445 427 rubla, seega ligi pool kogu sissetulekust. Nüüd, kus töötasu on muutunud normaalseks ja kus kolhoosi tulud pidevalt kiiresti suurenevad, on aeg reguleerida tulude jaotust nii, et töötasu ei ulatuks üle 30 % üldtulust, kuna ainult sel teel on võimalik suuremaid summasid paigutada kapitaalmahutustesse tootmise laiendamiseks ja mehhaniseerimiseks.

Seoses töötasu pideva tõusuga kadus töödistsipliini küsimus juba 1958.aastal kolhoosielu päevakorrast ja ei

---

[1] Lihula Rajooni Autoinspektsiooni andmeil.

[2] Varbla kaupluse andmeil.

kerkinud enam üles seitseaastaku esimestel aastatel. Kui kolhoosi juhatus kindlustab kolhoosi pideva arengu, võib selle küsimuse lugeda lõplikult lahendatuks.

Partei ja nõukogude valitsus on pööranud pidevalt suurt tähelepanu peale inimeste materiaalsete vajaduste rahuldamise ka nende kultuuriliste vajaduste rahuldamisele.

Peatumegi nüüd kultuurilistel küsimustel. Kolhoosi liikmeskonda teenendavad kultuuriliselt Varbla kultuurimaja ja raamatukogu, kuna mõlemad asuvad kolhoosi keskuses, seepärast pole kolhoosis vajadust ka oma klubi järele. Seega on kolhoosi juhatuselt langenud ära kolhoosi liikmete kultuuriliste vajaduste rahuldamise organiseerimine. See muidugi ei tähenda, et kolhoosi juhtkond ja parteiorganisatsioon üldse ei tegeleks kultuuriliste küsimustega. Kuna kultuurimaja ruumid asuvad puustehituse teisel korrusel, keelati seal rändkino etendused 1957. aastal. Seega ei olnud kolhoosi liikmeil enam võimalust oma kolhoosi piirides külastada kinoetendusi. Kuigi kolhoosi juhatus lubas auto sõiduks lähimaisse rändkinopunktidesse kinoetenduste külastamisele, ei lahendanud see olukorda, kuna vanemad inimesed ei tahtnud selliseid sõite ette võtta. Kaalunud olukorda, otsustas juhatus teha kontoriruumidele juurdeehituse ja nii valmiski 1959.a. lõpuks nõuetekohane kinoruum koos vaatesaaliga 150-le inimesele. Sellest ajast külastab rändkino regulaarselt kolm korda kuus kolhoosi.

Kolhoosis on muutunud traditsiooniks igasuvised eks-

kursioonid kolhoosiliikmeile, kus turism ühendatakse uute kogemuste omandamisega, kuna külastatakse ka vabariigi eesrindlikke majandeid, nagu näiteks Ed.Vilde nimelist kolhoosi Rakvere rajoonis. Kolhoosi juhatus on lubanud ka alati autot, kui kolhoosi liikmed on tahtnud külastada naaberrahvamajades toimuvaid teatrite külalisetendusi.

Kuigi kohaliku kultuurimaja isetegevusringid töötavad rohkem hooajaliselt, s.o. enne riiklikke tähtpäevi ja ei suuda seepärast pakkuda eriti kunstiküpset repertuaari, on kolhoosnikel võimalus jälgida ka professionaalsete teatrite külalisetendusi kultuurimajas, mis toimuvad keskmiselt 4 korda aastas. Kultuurimajas on viimastel aastatel külalisetendusi andnud ka Riikliku Filharmoonia estraadiorkester, tuntud estraadikunstnik sm.Baskin, Lihula Rajooni Kultuurimaja ja teised, samuti toimus ka kohtumisõhtu helilooja G.Podelskiga. Nendest üritustest on kolhoosnike osavõtt alati rohkearvuline. Kultuurilise meelelahutuse vähesuse üle kaevata ei saa, samuti ka nende ühekülgsuse ja madala kunstilise taseme üle. Kultuurimaja juures tegutsevad ka pidevalt 15 liikmeline puhkpilliorkester, rahvatantsuring ja näitering, millistest võivad osa võtta kõik asjahuvilised, kuid tegelikult on neid vähevõitu.

Loenguline töö tahaks aga kolhoosi juhatuse poolt paremat organiseerimist. Praegu toimuvad loengud ja vestlused peamiselt kolhoosi üldkoosolekutel ajal ning neid korraldatakse harva. Juhatus peaks organiseerima loenguid

ka brigaadides, et iga kolhoosnik oleks kursis kaasaegse elu mitmesuguste probleemidega. Lektorite puudumise üle kaevata ei saa, kuna kohalik maalektorite grupp on 15 liikmeline ja grupil on alati raskusi koha leidmisega loengute pidamiseks.

Koos kolhoosnike materiaalse heaolu tõusuga on pidevalt paranenud ka nende kultuuriline teenendamine. Nõukogude kord on kindlustanud selle, et küla elanikel on võimalus külastada regulaarselt kino, jälgida teatrite külalisetendusi ja osa võtta mitmesuguste isetegevusringide tööst.

Tõsiseks probleemiks on olnud püsivalt kolhoosi kindlustamine vajaliku hulga tööjõuliste inimestega. Kuigi kolhoosist viimaseil aastail ei ole lahkunud tööjõulisi inimesi ja ka 1959. ja 1960.aastal võeti vastu uusi liikmeid 8,[1] on vähenenud pidevalt nii kolhoosi liikmete üldarv kui ka tööjõuliste liikmete arv. Kui kolhoosis oli 1958.aastal 193 liiget, tööjõulisi mehi 29 ja naisi 48 (vt. tabel 13), siis 1960.aastal oli liikmeid 177, tööjõulisi mehi 28 ja naisi 42.[2] Seega vähenes liikmete arv kahe aasta jooksul 16 inimese võrra ja tööjõuliste inimeste arv 7 võrra. Kolhoosi liikmete vanuseline koosseis oli 1960.a. järgmine: tööjõulisi (mehed 16-60 a. ja naised 16-55 a.) 70, vanu (mehed üle 60 a. ja naised üle 55 a.) 66, alaealisi 12-16 a. 7 ja lapsed kuni 12 a. 33.[3] Tööjõu-

---

[1] Kolhoosi 1959. ja 1960.a. aastaaruanne.

[2] Kolhoosi 1960.a. aastaaruanne.

[3] Sealsamas.

listest inimestest olid 11 alla 30 a. vanad ja 59 üle 30 a. vanad. Tuleb ka märkida, et ajavahemikul 1951-1960 suri 37 kolhoosi liiget, samal ajal said 16 a. vanaks ja oleks pidanud olema kolhoosi liikmed 44 noort, neist aga jäi kolhoosi tööle 7 ja lahkus 37.[1]

Põhiliseks kolhoosi liikmete vähenemise põhjuseks oli seega noorte lahkumine kolhoosist. Kui see varasemail aastail oli põhjustatud madalast töötasust kolhoosis, siis viimaseil aastail noored ikkagi lahkuvad kolhoosist, kuigi nägime, et töötasu oli rahuldav ja ka kultuurilistest meelelahutustest ei ole puudus. Kas siin ei mängi oma osa vana igandlik eelarvamus, et lapsed peavad saama kergema elu peale, mis veel istub vanemates. Needsamad vanemad, kes "hoolitsevad" igati selle eest, et nende lapsed ei jääks kolhoosi, kolhoosi üldkoosolekuil valavad "krokodillipisaraid" selle üle, et kolhoos sureb välja, kuna noored ei armasta põllutööd. Aga kes seda armastust põllutöö vastu peab siis lastes kasvatama? Kas mitte esmajoones just vanemad? Tõsi, töö kolhoosis on praegu raskem kui tööstuses ja ka tööpäev kibekiirel tööajal pikem ja seda just eriti "Oktoobri" kolhoosis, kus juhatus on suhtunud ükskõikselt eriti loomakasvatustööde mehhaniseerimisse, kuid nõukogude kool ja komsomol kasvatavad pidevalt noori just selles vaimus, et noorte koht on seal, kus neid vajatakse ja et kõik raskused on võidetavad tõsise tööga. Paistab, et vanemate mõju oma laste üle on siiski veel suu-

---

[1] Kolhoosi liikmete ja nende perekondade arvestuse raamat.

rem kui koolil ja ühiskonnal. Lihula rajoonis on "Oktoobri" kolhoos üks selliseid, kus eriti teravalt paistab silma noorte kolhoosist lahkumine. Siin peab viga peituma ka kolhoosi juhatuses ja parteiorganisatsioonis, kes noortele pühendavad vähe tähelepanu. Samas rajoonis kolhoosis "Uued Rajad" asus aastail 1957 ja 1958 hulgaliselt noori tööle kolhoosis ja eriti karjafarmi, kus moodustati noortebrigaad, milline 1959.aastal sai kommunistliku töö brigaadi nimetuse. Vesteldes rajooni komsomoli komitee sekretäri sm.Selgaliga küsimuse üle, kuidas noored selles kolhoosis asusid tööle, selgus, et nendega tegeles palju kolhoosi juhatus. Kõigepealt vesteldi noortega, selgitati neile töötingimusi ja avati nende ees tuleviku perspektiivid. Loodi vastavad töötingimused (karjalautades, kus töötab noortebrigaad oli töö mehhaniseeritud), noortele kindlustati puhkepäevad, sööt veeti karjalauda juurde, ilma et noortel karjatalitajatel oleks olnud vaja seda ise vedamas käia ja noored töötasid meeleldi ja hästi, mida näitab nende brigaadile antud austav nimetus.

Kas "Oktoobri" kolhoosis on midagi sellist tehtud juhatuse poolt? Ei ole. Juhatus pole kordagi vestelnud noortega tõsiselt, pole avanud nende ees tulevikuperspektiive, paistab, et neid ei näe täielikult ka kolhoosi juhatus ise, sest pole mehhaniseeritud ühtegi loomakasvatushoonet, kuhu oleks võimalik kutsuda tööle noori. Pole ime, et noored ei taha hakata näiteks lüpsjaks-karjatalitajaks, millise töö puhul tuleb lüpsta iga päev käsitsi 10-12 lehma, nad joota, jällegi tuleb tassida vett käe otsas,

vedada loomadele kohale ise heinu ja põhku või suvel haljassööta. Sellise töö juures vaba aega peaaegu ei jäägi. Selline perspektiiv noori ei ahvatle. Kolhoosi juhatus peab looma noortele vastavad töötingimused, näitama neile tulevikku, milliseks kujuneb elu kolhoosis aasta 4-5 pärast, kui tublilt töötada. Siis on noortel eesmärk, mille poole püüda ja noored jäävad kindlasti palju suuremal hulgal kodukolhoosi tööle kui seni. Suure töö saab siin teha ka parteiorganisatsioon kolhoosi juhatuse abistamiseks.

Tänapäeval on võimalik viia pidevalt edasi suurmajandit ainult juhul, kui kogu töö organiseeritakse nii taime- kui ka loomakasvatuses vastavalt kaasaegse agro- ja zootehnika nõuetele, kui pidevalt juurutatakse tootmisse kaasaegse teaduse eesrindlikke saavutusi. Selleks aga on vaja majandile vastava eriharidusega spetsialistide kaadrit, agronoomi, agronoom-brigadiri, zootehnikut ja farmijuhatajaid.

Pärast seda, kui teine agronoom lahkus "Oktoobri" kolhoosist 1960.a. kevadel, ei ole kolhoosis ühtegi eriharidusega põllumajanduse spetsialisti, samal ajal aga on kolhoosis lahendamata niisugused tähtsad küsimused nagu tõuaretustöö loomakasvatuses ja külvikordade täpne sisseviimine taimekasvatuses. Nende küsimuste õigeks korraldamiseks on aga vaja vastava eriharidusega inimesi. Kuid 1960.a. jooksul kolhoos ei astunud ühtegi sammu uute spetsialistide muretsemiseks. Paistab, et juhatus peab ülearuseks kulutada raha nende palgale. Kõige parema ja püsivama

kaadri saab kolhoos siis, kui ta suunaks oma kolhoosi noori kolhoosi stipendiaatidena õppima kesk- ja kõrgematesse põllumajanduslikesse koolidesse. Keda õppima suunata, selliseid noori kindlasti leiduks. Kuid sellist küsimust juhatus päevakorda tõstnud ei ole. Kolhoosi juhatus ei mõistnud veel, et ilma vajaliku spetsialistide kaadrita ja ilma noorte abita ühismajand kaugele ei jõua, sellest ka eelpooltoodud järeldus, et juhatus ei näe vajalikul määral kolhoosi arengu perspektiive.

Seitseaastaku ülesannete täitmine kutsus kolhoosnike hulgas esile veel tööaktiivsuse tõusu, kerkisid esile sellised eesrindlased nagu lüpsja-karjatalitaja Ilves, Ida, kes lüpsis oma lehmadegrupilt välja 34 tonni piima ja lüpsja-karjatalitaja Avande,Helga, kes oma lehmadegrupilt lüpsis välja 30 tonni piima. Põllutöölised Tambre, Priidik ja Polai,Edviga, kes pidevalt töötasid hästi ja mehhanisaatorid Sutt,Ilmar ning Jõgi,Sulev, kes töötasid hästi ja ilma avariideta. Need olid inimesed, kelle töö järgi joondusid teised kolhoosnikud. Kahjuks aga kolhoosi juhatus ei saanud seitseaastaku esimestel aastatel ikka veel lahti oma ükskõiksast[illegible] suhtumisest sotsialistliku võistluse organiseerimisse. Konkreetset sotsialistlikku võistlust kolhoosis ei organiseeritud, piirduti ainult eesrindlaste töösaavutuste esiletõstmisega kolhoosi üldkoosolekutel ja üleskutsega eesrindlastele järgnemiseks. 1960.a. kevadel sai raskeid vigastusi liiklusõnnetuse tagajärjel kolhoosi parteiorganisatsiooni sekre-

tär sm.Burmister ja lahkus kolhoosist. Sellest peale muutus ka kolhoosi parteiorganisatsiooni tegevus tagasihoidlikuks. Ei ole aga kahtlust, et õige sotsialistliku võistluse organiseerimise korral oleksid kolhoosi majanduslikud näitajad olnud kõrgemad ja tootmisreserve oleks kasutatud ära paremini.

Seitseaastaku esimestel aastatel oli "Oktoobri" kolhoosi toodangus suur edasiminek. Suurenes tunduvalt põhitoodangu - liha ja piima hulk. Suurenesid rahalised sissetulekud, mis võimaldasid tõsta kolhoosnike töötasu ja asuda ajakohaste tootmishoonete ehitamisele. Laienes taimekasvatuse mehhaniseerimine ja suurenes tööviljakus.

Kuid samal ajal tõid seitseaastaku esimesed aastad selgemini välja ka need asjaolud, mis pidurdasid kolhoosi jõudmist eesrindlike majandite tasemele. Need tulenesid peamiselt kolhoosi esimehe ja juhatuse möningaist vääraist seisukohtadest taimekasvatusse, spetsialistidesse, mehhanisseerimisse, noortesse ja kaasaegse teaduse saavutustesse suhtumises.

3. NLKP KK jaanuaripleenumi otsuste elluviimine "Oktoobri" kolhoosis.

1961.a. jaanuaris toimus Partei KK pleenum, kus oli päevakorras põllu- ja loomakasvatussaaduste tootmise ja riigile müümise 1960.aasta riikliku plaani ja sotsialistlike kohustuste täitmise ja põllumajanduse edasiarendamise abinõude küsimus. Pleenum märkis, et viimaseil aastail, alates 1953.a. septembripleenumist, on põllumajandus saavutanud väljapaistvat edu. Nii kasvas sellel ajavahemikul Nõukogude Liidus lihatoodang 1,5 kordseks ja piimatoodang 1,7 kordseks, teraviljatoodang suurenes 3 000 000 000 puuda võrra.[1]

Suurt edu ajavahemikul 1953 kuni 1960 saavutas ka Eesti NSV põllumajandus oma toodangu suurendamisel. Sm. Käbin, Eestimaa Kommunistliku Partei KK esimene sekretär, esinedes ettekandega jaanuaripleenumil, võis raporteerida, et lihatoodang Eesti NSV majandeis suurenes 1953.aastaga võrreldes 86 %. Piima müüdi riigile 1953. aastaga võrreldes 2,4 korda rohkem.[2] Kuid pleenum märkis ka seda, et vaatamata saavutatud edule jäi siiski põllu-

---

[1] NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 18.01.1961, lk. 2-96. Tallinn 1961.

[2] J.Käbini ettekanne 1961.a. Partei KK jaanuaripleenumil, "Rahva Hääl" nr.13 (5513), 15.jaan. 1961.a.

majandussaaduste tootmise tase ja kasvutempo maha järjest suurenevatest vajadustest. Viie aastaga (1956-1960) suurenes Nõukogude Liidu elanikkond rohkem kui 18 miljoni inimese võrra, sellest linnaelanikkond 67 miljoni inimese võrra. Samal ajal kasvas töötasufond 17,1 miljardi rubla võrra ja maksud vähenesid 870 miljoni rubla võrra, pensionide kogusumma suurenes 4 miljardi rubla võrra. Suurenes ka maaelanikkonna sissetulek.[1] Kõik see suurendas ka märksa nõudmist toiduainete ja esmajoones liha, piima ja või järele.

Pleenum märkis, et reas vabariikides, oblastites, rajoonides ja majandites on juhtivad töötajad, olles vaimustatud saavutatud edust viimaseil aastail põllumajandussaaduste toodangu suurendamisel, muutunud endaga rahulolevaiks ega võitle edasise toodangu pideva kasvu eest, lugedes saavutatud taset sageli piiriks, ega näe reserve toodangu tõstmiseks. Reas mittemustamullavööndi piirkondades, sealhulgas ka Eesti NSV-s vähendati põhjendamatult teraviljatoodangut pärast riiklike teravilja müügikohustuste kaotamist ja samal ajal hakati riigilt nõudma ühe suuremates kogustes jõusööta. Vähe tähelepanu pöörati teaduse saavutuste juurutamisele tootmisse ning eesrindlike majandite kogemuste tundmaõppimisele ja juurutamisele. Selle tulemusena oligi põllumajandussaaduste toodangu kasvutempo väiksem kui olid võimalused.

Nagu eelpool nägime, esinesid ka "Oktoobri" kolhoo-

---

[1] NLKP KK jaanuaripleenumi otsus 18.01.1961, lk. 2. 98. Tallinn 1961.

sis samad puudused, mis pidurdasid kolhoositootmise arenemist. Pleenum märkis: "Põllumajanduse arendamise küsimused peavad alati olema meie partei tähelepanu keskpunktis. Ilma hästi arenenud põllumajanduseta, ilma põllumajandussaaduste külluseta ei saa olla õitsvat sotsialistlikku majandust. Võitlus pideva tõusu eest põllumajanduses on kommunistliku ühiskonna ülesehitamise tähtsamaid tingimusi, see on tõesti üldrahvalik üritus."[1]

Pleenumil töötati välja ka uued abinõud põllumajandussaaduste tootmise edasiseks kiiremaks tõusuks. 29.märtsil 1961.a. Eesti NSV põllumajandustöötajate nõupidamine, lähtudes Partei KK 1961.a. jaanuaripleenumi otsustest võttis vastu sotsialistlikud kohustused 1961.a. Nendes märgitakse: "Me peame oma kohuseks täita vabariigile NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi poolt kindlaks määratud kõrgendatud ülesanded teravilja, liha ja piima varumisel."[2]

Ka "Oktoobri" kolhoos, lähtudes 1961.a. jaanuaripleenumi otsustest, töötas välja uue plaani oma majanduse arendamiseks 1961-1965.aastaks. Kolhoosi toodang näitas, et esimene seitseaastaku plaani variant oli koostatud ilmselt allpool võimaluste piire. Uue plaani järgi peab kolhoos tootma 1965.a. piima 600 tonni (endise plaani järgi 385 tonni, vt. tabel 15) ja liha eluskaalus 74

---

1 NLKP KK jaanuaripleenumi otsus 18.01.1961, lk.2. Tallinn 1961.

2 Eesti NSV põllumajandustöötajate sotsialistlikud kohustused 1961.aastaks, "Rahva Hääl" nr.77 (5577), 31.märts 1961.

tonni (endise plaani järgi 52,6 tonni, vt.tabel 16).[1] Sellist toodangut on võimalik saavutada ja kolhoosil on nüüd olemas jõukohane eesmärk, mille täitmine mobiliseerib kolhoosi täielikumalt ära kasutama kõiki reserve.

Juba 1961.a. toodab kolhoos piima 410 tonni, kusjuures keskmine piimatoodang ühe lehma kohta peab ulatuma 2800 kg-ni, lihatoodang eluskaalus 62 tonni. Et sellist toodangut kindlustada, suureneb teravilja külvipind 20 ha võrra ja maisi külvipind 10 ha võrra. Silo on ette nähtud valmistada 830 tonni, seega umbes 7 tonni lehma kohta. Lehmade arv suureneb 25 võrra.[2] Teravilja külvipind suureneb 1961.aastal vanade mitmeaastaste söötide ülesharimise tulemusel, kuid 1961.a. sügisel võtab kolhoos kasutusele ka 40 ha uudismaad ja 1962.a. veel 110 ha. See võimaldab laiendada pidevalt nii teravilja kui ka kultuurrohumaade pindala ja kindlustada loomakasvatust söödaga. 1961.aastal läks kolhoos üle ka lehmade kunstlikule seemendamisele, mis võimaldab alustada ka tõuparandustöödega veisefarmis.

Juhindudes 1961.a. NLKP KK pleenumi otsustest sotsialistliku võistluse tähtsuse kohta toodangu ja tööviljakuse tõstmisel, hakati ka "Oktoobri" kolhoosis sellele tõsiselt tähelepanu pöörama. Kolhoos astus 1961.a. sotsialistlikku võistlusse oma külanõukogu Kalinini nimelise kolhoosiga, kelle tootmisnäitajad on mõnevõrra pare-

---

[1] Kolhoosi majanduse arendamise plaan 1961-1965.

[2] Kolhoosi 1961.a. tootmisplaan.

mad "Oktoobri" kolhoosi näitajatest ja mis seetõttu peaks innustama "Oktoobri" kolhoosi töölisi oma tööde paremaks organiseerimiseks, et saavutada sama tootmistase, mis võistlejalgi. Kolhoosi juhatus sai lõpuks lahti oma eelarvamustest sotsialistliku võistluse suhtes.

Partei KK 1961.a. jaanuaripleenumi otsused aitavad kolhoosi juhatusel kiiresti vabaneda vigadest, mis esinesid ühismajandi tööde organiseerimisel ja ära kasutada kõik reservid tootmise pidevaks ja kiireks laiendamiseks. Kolhoositootmise edasine pidev kasv kindlustab kolhoosi majandusliku tugevnemise,kolhoosnike materiaalse heaolu edasise tõusu, samuti ka meie riigi pidevalt kasvavate vajaduste rahuldamise põllumajandussaaduste järele.

L Õ P P S Õ N A

"Oktoobri" kolhoosi arengutee 10 aasta jooksul, see on 1951.aastast kuni 1960.aastani, on tüüpiline Nõukogude Eesti kolhoosidele. Esimestel aastatel oli kolhoos kasvuraskustes, kolhoosi juhatusel puudusid kogemused suure sotsialistliku majandi juhtimiseks ja töö organiseerimiseks selles. Kolhoosi toodang oli väike, mistõttu olid väikesed ka rahalised sissetulekud ja kolhoosnike töötasu, mis põhjustas madala töödistsipliini. Kolhoosi arengut pidurdasid ka vead kolhoositootmise planeerimisel ja toodangu varumisel, mis ei tekitanud kolhoosis otsest materiaalset huvi toodangu suurendamiseks.

Alates 1953.a. NLKP KK septembripleenumist pühendasid partei ja valitsus palju tähelepanu kolhooside edasise arengu kindlustamisele. Võeti vastu rida murrangulise tähtsusega otsuseid põllumajandussaaduste tootmise suurendamiseks. Töös eelpool nägime, kuidas nende otsuste ellurakendamine omas murrangulise tähtsuse ka "Oktoobri" kolhoosi elus. Aasta aastalt hakkas suurenema kolhoosi põhilise toodangu, piima ja liha hulk. Koos sellega suurenesid tulud ja suurenes kolhoosnike materiaalne heaolu. Paranes kolhoosnike osavõtt ühistööst. Laienes tunduvalt põllumajanduslike tööde mehhaniseerimine. 1958.

aasta lõpuks oli kolhoos jõudnud välja kindlale arengupinnale, olid kujunenud tingimused kolhoosi muutumiseks tõeliseks suure kaubatoodanguga sotsialistlikuks majandiks, milline suudab kindlustada ka oma liikmeile jõuka elu.

Seitseaastaku esimestel aastatel toimus kolhoosis põllumajandussaaduste toodangu pidev kasv ja koos sellega ka rahaliste tulude ja kolhoosnike materiaalse ja kultuurilise heaolu kasv. Kuid ühtlasi selgus ka, et kolhoos ei kasuta kõiki reserve toodangu veelgi kiiremaks tõstmiseks. Kolhoosi juhatuse väära suhtumise tagajärjel põllukultuuride saakide tõstmisse, loomakasvatuse mehhaniseerimisse, eesrindliku agro- ja zootehnika saavutuste juurutamisse, kaadrite küsimusse ja majanduse igakülgsesse arendamisesse, olid kolhoosi arengusammud lühemad kui oleksid võinud olla ja kolhoos ei jõudnud veel vabariigi keskmiste kolhooside tasemele oma toodanguga.

1961.a. NLKP KK jaanuaripleenumi otsused avasid kolhoosi ees uued arenguperspektiivid. Kolhoosi esimesed sammud nende otsuste valgusel tõestavad, et kolhoosi juhatus on suuteline kiiresti kõrvaldama esinenud puudused ja mobiliseerima kogu kolhoosipere võitluseks uue järsu toodangu tõusu eest ja kolhoosi edasise majandusliku arenemise eest pikemate sammudega, et anda omapoolne panus seitseaastaku plaani täitmisel ja kommunistliku ühiskonna materiaalse baasi rajamisel.

L I S A

1) F o t o m a t e r j a l i d.

2) D i a g r a m m kolhoosi majanduse põhiliste näitajate kohta 1951. ja 1960.aastal.

K A S U T A T U D K I R J A N D U S E N I M E K I R I

I Marksismi-leninismi klassikud.

Lenin, V.I. "Kooperatsioonist". Teosed, 33.kd. Tallinn 1955.

Lenin, V.I. "Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks". Teosed, 33.kd. Tallinn 1955.

II NLKP dokumendid.

NLKP kongresside, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. III osa. Tallinn 1957.

NLKP Keskkomitee pleenumi otsus, vastu võetud 18.jaanuaril 1961.a. Tallinn 1961.

Hruštšov,N.S. "NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965". Tallinn 1959.

Hruštšov,N.S. "Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest". Tallinn 1955.

III Kirjandus.

Eesti NSV ajalugu, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut, toimetanud G.Naan. Tallinn 1957.

Eesti NSV Andmete kogumik. Koostanud V.Tarmisto. Tallinn 1959.

Eesti NSV rahvamajandus. Statistiline kogumik. Tallinn 1957.

Eesti NSV põllumajandustöötajate sotsialistlikud kohustused 1961.aastaks. "Rahva Hääl" nr.77 (5577), 31.03.1961.

Käbin, J., Kõne NLKP KK 1961.a. jaanuaripleenumil. "Rahva Hääl" nr.13 (5513), 15.01.1961.

Matin, V., Bronštein, M., "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused". Tallinn 1959.

IV Allikmaterjalid.

a) Arhiivimaterjalid:

Eestimaa Kommunistliku Partei Parteiajaloo Instituudi Parteiarhiiv. Tallinn.
Fond nr.1898 EKP Lihula Rajoonikomitee Sekretariaat.

Lihula rajooni TSN TK arhiiv. Lihulas.
TK istungite otsused aastail 1955-1960.

Varbla küla TSN TK arhiiv. Lihula rajoon Varbla k/n.
TSN istungijärkude otsused a.1955-1960.

"Oktoobri" kolhoosi arhiiv. Lihula rajoon Varbla k/n.

1) "Oktoobri" ja "Ühisjõu" kolhoosi protokolliraamatud 1949-1950.

2) "Oktoobri" ja "Ühisjõu" kolhoosi aastaaruanded 1949.a.

3) "Oktoobri" kolhoosi juhatuse protokollid 1951-1960.

4) "Oktoobri" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1951-1960.

5) "Oktoobri" kolhoosi aruanded 1951-1960.

6) "Oktoobri" kolhoosi liikmete ja nende perekondade arvestuse raamat 1951-1960.

7) "Oktoobri" kolhoosi liikmetega peetavate arvelduste raamat. 1951-1960.

8) "Oktoobri" kolhoosi 7-aasta plaan 1959-1960.

9) "Oktoobri" kolhoosi 5-aasta plaan 1961-1965.

10) "Oktoobri" kolhoosi 1961.a. tootmisplaan.

J.V.Stalini nimelise kolhoosi arhiiv. Lihula rajoon Varbla k/n.
J.V.Stalini nimelise kolhoosi 1953.a. aastaaruanne.

b) Perioodika:

Ajaleht "Koit" Eestimaa Kommunistliku Partei Lihula Rajoonikomitee ja Lihula TSN häälekandja. Aastakäigud 1951-1960.

"Eesti Bolševik" EK(b) Partei Keskkomitee ühiskondlik poliitiline ajakiri. 1952, nr.8.
Partei XIX kongressi direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viienda viisaastaku kohta aastaiks 1951-1955.

c) Suulised allikad.

Töös on kasutatud andmeid:

1) Lihula rajooni Statistikainspektuurilt.

2) Lihula rajooni Põllumajanduse Inspektuurilt.

3) Lihula rajooni Autoinspektsioonilt.

4) Varbla hoiukassast nr. 7670/02.

5) Varbla kauplusest.

6) Vestlusest "Oktoobri" kolhoosi esimehe sm.Ilvesega;

"Oktoobri" kolhoosi raamatupidaja sm. Õismaaga;

Lihula rajooni TSN TK esimehe sm.Vainoga;

Lihula Rajooni Komsomolikomitee sekretäri sm.Selgaliga;

Lihula Rajooni Põllumajanduse Inspektuuri peazootehniku sm.Looringuga.

S I S U K O R D

S i s s e j u h a t u s ..... lk. 2

I p e a t ü k k

"Oktoobri" kolhoosi loomine
ja areng 1951-1953 ..... lk. 7

II p e a t ü k k

"Oktoobri" kolhoosi areng
1954-1958.a. ..... lk. 48

III p e a t ü k k

"Oktoobri" kolhoosi saavutused
seitsmeaastaku esimestel aasta-
tel 1959-1960 ..... lk. 85

L õ p p s õ n a ..... lk. 117

K a s u t a t u d k i r j a n d u s e
n i m e k i r i ..... lk. 120

L. Hanx
14. aprill 1961. a.

Lisa 1a

Foto 1. "Oktoobri" kolhoosi eesrindlik traktorist Heino Grossfeldt 1960.a.

Foto 2. "Oktoobri" kolhoosi eesrindlik põllutööline Priidik Tambre 1960.a.

Foto 3. "Oktoobri" kolhoosi kontor koos 1959.a. valminud kinoruumiga (esiplaanil)

Foto 4. 1959.a. valminud "Oktoobri" kolhoosi autogaraaž

Lisa 2.

„Oktoobri" kolhoosi majanduse põhilised näitajad 1951. ja 1960. a.

